9 ЯНВ 1990

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

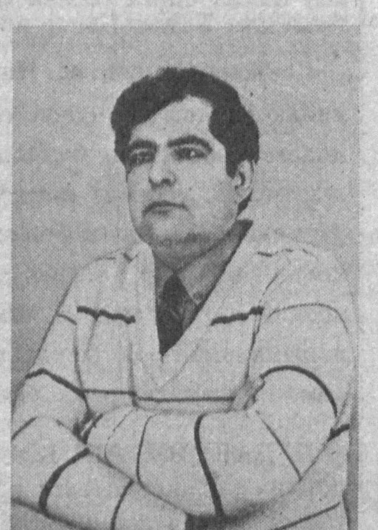
ЁШ ЛЕНИНЧИ

1990 йил
6 январь
Шанба
№ 5 (13.441).
Баҳоси 3 тийин.

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган • ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

Ўзбекистон ССР ҳалқ депутатлигига номзодлар

Сўз мулки жаҳонгирлигига даъвогар

ЖУМҲУРИЯТИМИЗДА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ СОВЕТЛАРИГА САЙЛОВЛАРГА ТАРАДДУД ИШЛАРИ ҚИЗҒИН ПАЛЛАГА КИРДИ. ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ҲАМДА МАҲАЛЛИЙ СОВЕТЛАРГА ДЕПУТАТЛИККА КУРСАТИЛГАН НОМЗОДЛАРНИ РУЙХАТГА ОЛИШ ДАВОМ ЭТМОҚДА. БИЗ ГАЗЕТАМИЗ САҲИФАЛАРИДА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛИГИГА КУРСАТИЛГАН ЕШ НОМЗОДЛАР ТУҒРИСИДА ҲИКОЯ ҚИЛИБ БОРАМИЗ.

Битилмаган бир қоида бор: шогирдлар устоз ҳақида ёзишса ярашади. Неча йилларки, ана шу анъана давом этиб келмоқда. Жумладан, мен ҳам кўп азизларнинг улуғ йўллари, ҳаётни безаган умрлари, сизу бизга сабоқ бўлган дунёлари хусусида кўп ёзганман. Аммо шогирдим ҳақида илк бор қўлга қалам олишим.

Бунинг сабаблари анча. Аввало шогирд мисоли фарзанднинг каби дил риштаси. Ота-боболаримиз ўғил-қизларини мақташни, кўз-кўз қилишни олижаноб иш деб ҳисобламаганлар. Қолаверса, мақтов туфайли шогирдни талтайтириб қўймасмиканмиз деган истиҳола бор. Хуллас, кўзга кўринмас хитой деворлари-ю, андиша ва минг ўй-хаёллар у ҳақда дадил бир сўз айтишга йўл қўймас эди. Назаримда, энг асосийси ҳақиқий шогирдсизлик ҳамда унинг, яъни толиби шогирднинг келажагига шубҳа билан қараш ҳисобланган.

Ҳа, замон ҳам, макон ҳам, тарих ҳам минглаб оқпадар шогирдлар бўлгани ва борлигидан гувоҳлик беради. Ҳаётлигида устозим деб, сўнг унинг пок юзига қора чаплаганларни ким билмайди? Устозининг қабрига қарамай ўтган, бошқаларга қўшилиб уни ҳақоратлаган, ўзгалар билан бир тараф туриб, бузургини ер билан яксон қилиш учун қўл кўтарганлар озми? Балки шунинг учун ҳам устозлар кўп ҳолларда чурқ этмай, дунёдан индамайгина, ҳеч бўлмаганда, шогирдлари ҳақида икки оғизгина на у ёқлик, на бу ёқлик сўз айтиб кетгандирлар? Хуллас, бу мушоҳадаларимда ҳаётда кўрганларим, эшитганларим, билганларимнинг бир бўлагини ифодаладим.

Ҳа, шогирд ҳақида чўчимай, иккиланмай, шубҳаланмай сўз айтиш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Бироқ мен шогирдим тўғрисида дадил гапириб келаяпман ва бугун у ҳақдаги фикрларимни қоғозга туширдим. Чунки у талтайиб кетмаслигига, ишонч ва умидларимни поймол этмаслигига асосим бор! Бу асослар — йиллар! Бу асос — ҳар кунлик суҳбатлар, баҳслар, соғинчлар!

...Бир куни газета саҳифасининг қораламасини ўқиб ўтирган эдим, эшик «шиқ» этиб очилди-ю, қорасоч бир йигит мўралади-да, яна эшикни ёпиб қўйди. Орадан анча вақт ўтиб бу ҳол боз такрорланди. Мен ишимда, яъни сатрларни ҳижжалаб ўқишда давом этавердим. Эшик учинчи марта очилганда:

— Нима гап? — дедим.

— Мен Маматов Жаҳонгир... — дея олди ҳалиги йигитча етти марта ютиниб.

— Нима гап?

— Тошкентдан Самарқандга келдим, ишга олсангиз!

Редакцияга ишга қабул қилиш мураккаб. Агар унинг кимлигини, қалами қандайлигини билмасангиз, бу мураккаблик ўн карра кучаяди. Бунинг устига, бутун фикри-зикрим сабил саҳифада. Жуда жиддий ҳужжатни эълон қилаётган эдик. Редакцияда ишчи кучи етарли эмас. Навоий вилояти тузилиб, баъзиларни янги ташкил этилган газета редакциясига юборганмиз. Шу боис «хабар олиб туринг» деб жавоб қилдим. Йигитча шув этиб қизарди-да, шарт бурилиб чиқиб кетди.

Орадан бир ҳафта ўтар-ўтмас саҳифада ширин бир лавҳани ўқиб қолдим. Жомбойда бунақа ёзадигани йўқ эди, редакцияда яхшилаб таҳрир қилишибди-да, деб ўйладим. Икки кундан сўнг яна шу имзога кўзим тушди. Энди унинг публицистикаси саҳифада турарди. Албатта, унча-мунча қалам уришга тўғри келди. Аммо унинг нимасидир бор эди. Муаллифни чақиртирдим, келмади. Сўнг масъул котибга буюрдим:

— «Самарқанд ери саховати»ни шу йигитга топширинг, қани қандай ёритади.

— У сал осмонда шекилли, чақиртирганингизда келмадику...

— Нима иш қилар экан?

— Улуғбек номли совхозда директор муовини, ўзи ТошДУнинг журналистика факультетини битирган.

— Ундай бўлса, у ерда нима қилади?

— Тошкентда сиртдан ўқиб, кундузи газеталарда ишлаган экан, «Тошкент ҳақиқати», «Қишлоқ ҳақиқати», кейин радио... Ҳалиги «Табаррук замин» радиопрограммасини шу йигит тайёрлар эди.

— Ҳа-ҳа, биламан, эсимга тушди, нега «осмон»да юрибди?

— Иш сўраб келган экан. «Кўзойнакнинг юқорисидан қараб «йўқ» дедилар» дея ранжибди.

— Уни дарров ерга туширамиз-қўямиз!

Шундай дедим-у, унинг катта бир мақоласи остидаги имзога «Ленин йўли» газетасининг Жомбойдаги муваққат мухбири» деб қўшиб қўйдим. Қаламкашга бир дунё бойлик эмас, бир оғиз ширин сўз кифоя. У редакцияда пайдо бўлди. Анча суҳбат қурдик. Фикрлари тиниқ, мулоҳазаси дуруст.

— Душанба кунидан қишлоқ хўжалиги бўлимига келиб ишлайверинг, — дедим унга.

«Хўп» деб чиқиб кетди-ю, келмади. Сўнг Жомбойга оиласи билан кўчиб борганини, иши яхши эканлигини рўкач қилди. Мен унга деярли ҳар куни топшириқ бераман. У эса «қани ким енгилади» деб ўйласа керак, эрталаб мақолани ҳозирлаб келади. Хуллас, нафақат менга, ҳайъат аъзоларига ҳам унинг чаққонлиги, топқирлиги маъқул тушди.

— Мана буйруқ, бўлимни қабул қилинг, — дедим бир куни.

— Райком жавоб бермаяпти, — деди.

Жомбой ноҳия партия комитетига хат ёздим. Жавоб бўлмади. Кейин биринчи котибга қўнғироқ қилдим. «Ўзимизга керак», деди. Иккинчи хатга ҳам жавоб олинмагач, вилоят партия комитетига мурожаат қилдим. Шундан кейин жавоб беришди.

Бу воқеани батафсил эслашимнинг боиси бор. Олдинги йили казо-кузолардан бири Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ўша кездаги иккинчи котиби В. П. Анишчев номига унинг ҳақида бўҳтоннома уюштиради. Ана шу узундан-узун хатда, жумладан, шундай дейилади: у ошна-оғайнигарчилик туфайли Жомбойга бориб партияга ўтди, сўнг бирданига вилоят газетасида бўлим мудири бўлди, олти ой ўтмай, партия турмуши бўлимига бошлиқ этиб қўйишди.

Бўҳтон хатни тўрт ой текширишди. Бу пайтда у жумҳуриятда иқтидорли қаламкаш сифатида танилган ва Самарқандда дами анча ўткир шахсларнинг «думи»ни босган эди. Шу боис «ундан бир нарса топиш ва калишини тўғрилаб қўйиш» вазифа қилиб олинганди. Афсуски, у «Ленин йўли» газетаси редакциясида КПСС аъзолигига қабул қилингани, редакцияда ошна-оғайнигарчилик бир тийин эканлиги, бу ерда қалам қандайлиги иш беришини рақиблар билардилар. Тўғри, Жомбойда уни партия аъзолигига номзодликка қабул қилишган. У бригадир эмас, катта совхознинг кўзга кўринган раҳбарларидан эди. Бунинг устига, бу лавозимда ишлаётганлар вилоят партия комитети номенклатурасида турардилар. Қолаверса, улуғбеклик коммунистлар унинг қобилиятига, меҳнатига қараб баҳо беришган. Шу сабабдан текширувчилар КПСС Устави талабларига тўла риоя қилинган дея хулоса чиқаришга мажбур бўлдилар.

Яқинда унинг кундалик дафтари қўлимга тушди. Бир неча йиллардан буён қидириб юрган нарсаларим ана шу дафтардаги сатрларга жо бўлган эди. Мана сиз ҳам бироз кўз югуртиринг, энг аввало, самимиятни илғаб оласиз.

«Самарқанд шаҳридан Панжакент кўчаси бўйлаб Ургут тарафга тўрт километр чамаси юрилгач «Обимашҳад» деган ёзувга кўзингиз тушади. Шу ердан анча пастликда булоқлар сувини жамлаб Обимашҳад ариғи оқади. Ариқ ёқасида тарихи минг йилларга бориб тақаладиган «Пулимуғоб» қабристони бор. Унинг бир четида ёнма-ён уч қабр турибди. Мен учун жуда азиз зотларнинг жасади шу ерга қўйилган. Сағана тошларидан бирида шундай ёзувларни ўқийсиз:

«Бувим қайда» деса
неварангиз гоҳ,
Сув бўлиб оқаман,
қалбимда зорим.
Номи Мунавварy, ўзи эса,
оҳ...
Дардларимга қул бўлган
онаизорим!

Ҳали мен дунёга келмасимдан олдин онам оғир дардга учраганлар. Оққон касали у зотни йилдан йил «сўриб» борди. У кишини жуда яхши эслайман. Ёлғиз ўғил бўлганим учунми, беш қизларини қўйиб, мени аярдилар.

Бир куни синф раҳбаримиз уйга келди. Онам билан нималарнидир гаплашди. Билсам, директор «Медаль учун 350 сўм керак, харажати бор» деганмиш...».

Унинг гувоҳномасида фақат аъло баҳолар, аммо олтин медаль беришмади. У ноҳақликка илк бор шунда тўқнаш келди. Лекин адолатсизликка қарши курашувчи бўлишини тасаввурига сиғдира олмас эди. Онадан айрилди, отадан айрилди. Етимлик азобини тортди. Тошкентга келиб ҳам ўқиди, ҳам ишлади. Қишлоқдан чиққан бу йигитга на ошнаси, на оғайниси ёрдам қилди. Уни яхши одамлар, инсонпарвар кишилар қаватларига олишди. Меҳнатдан, айниқса энг захматли иш — газета ишидан қочмади. Кимдир уни сургундаги захматдан ҳам оғир деган экан. Ҳақ гап!

Хуллас, у «Совет Ўзбекистони» газетасининг Самарқанд вилояти бўйича мухбири этиб тайинлангач, ярқ этиб кўзга ташланди. Мен шунда меҳнатларим зое кетмаганини англадим. Унинг қалами обдон чархлангунча, феъли журналист халқига мослашгунча, устозлик меҳрини аямадим, десам мақтаниш бўлмас.

Самарқандда уни деярли ҳамма танийди. Кимдир «Совет Ўзбекистони»да босилган ўткир мақолалари, фельетонларини, яна кимдир «Қишлоқ ҳақиқати»да чоп этилган публицистик чиқишлари, ижтимоий очеркларини, яна биров «Муштум»даги ҳарбу зарбларини, «ойнаи жаҳон»даги кўринишларини, «Ҳаёт қувончлари ва ташвишлари»нинг Самарқандга бағишланган кўрсатувини билади. Ҳамма-ҳаммасида унинг дадиллиги, қатъияти, журъати кўзга ташланади.

Ҳали мухбирлар партия ходими ҳақида мулоҳазали мақола ёзишни орзу қилишганда, у бир неча райкомлар фаолиятини биринчи котиби билан қўшиб фош этиб ташлаганини биламиз. Масалан, «Совет Ўзбекистони»да босилган «Иштихонда ишчанлик етишмайди» мақоласини яхши эслайман. Адолатсизлик, ноҳақлик хусусидаги «Ҳомийлар», «Ҳақиқатнинг кўзи кўр эмас», «Бир коммунист тақдири», «Таъқиб», «Суд», «Қаро кўзим келу...», «Бўҳтон» сингари мақола ва фельетонларида ўнлаб кишиларнинг ташвишларига шерик бўлди, дардларига малҳам қидирди. Туҳмат туфайли қамалиб кетган бир неча киши унинг чиқишларидан кейин партияга, ишига тикланди, қанча одамларнинг ҳақиқатга ишончи ортди, айни пайтда ноодиллар аёвсиз танқид остида қолдилар. Бундай кезда журналистга жуда қийин. Бизда ҳали ҳам «мен айбдорман» дейдиган мард оз. Шу боисдан Жаҳонгир Маматовга осон кечмади. Унинг устидан бўҳтонлар битишди, қўрқитишди, аммо у чекинмади.

Кўп одамлар мендан илтимос қилишган: «Шогирдингизга айтинг, шуни ёзмасин!» Айтсам ёзмаслигини, сўзимни икки қила олмаслигини биламан. Аммо бирор марта ҳам унга «фалончини ёзма» деб айтмаганман. Бу аввало ўзимнинг виждонимга хилоф бўлса, қолаверса, ижодкорнинг фикрини, қарашини, курашини синдириш керак эмас, аксинча унга мадад бўлиш зарурлигини ўз ҳаётимдан яхши биламан.

Мен Жаҳонгирни атайлаб ажратиб кўрсатаётганим йўқ. Жомбойликлар ишонч билдириб 293-сайлов округидан унинг номзодини Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига кўрсатишди. Улар хато қилишмаганини таъкидламоқчиман, холос.

Кўзбўямачилик, қўшиб ёзиш ҳақида 1984 йилдан эътиборан гапира бошладик. Лекин Самарқанд вилояти «Ленин йўли» газетасининг 1983 йилги саҳифаларини варақласангиз, кураш эртароқ бошланганини сезасиз. Мен Жаҳонгирнинг «Намоз ботир» деган очеркини ҳамон эслайман. У қўшиб ёзиш қурбони бўлган жомбойлик бир пахтакорнинг қисматини 1983 йилда жуда қатъият билан газета саҳифасига олиб чиққан эди. Буни жомбойликлар яхши хотирлашса керак. Биз ўзига ўзи ўт қўйган аёллар ҳақида энди гапира бошлаганимизда «Қишлоқ ҳақиқати» унинг «Аянчли қисмат» сарлавҳали ижтимоий очеркини босган.

Бугун мен шодман: одамлар шогирдимга ишонишди. Бу менинг ҳам орзуим эди. Жаҳонгир ана шу масъулиятни ҳис этади, нафақат жомбойликларга, балки бутун Самарқандга астойдил хизмат қилади. Чунки унинг қалбида дарди бор, бу — ноҳақликка, адолатсизликка қарши кураш дарди, оддий одамларни бахтиёр кўришга умид дарди! Худди ана шу нарса унинг сайлов олди дастурида ҳам ифодасини топган.

Мен ҳеч иккиланмай унга ишончли вакил бўлдим. Адолатсевар жомбойликларни 18 февраль куни Жаҳонгир Маматов (Жаҳонгир Муҳаммад) номзодини қўллаб овоз беришга даъват этаман!

Аҳмаджон МУХТОРОВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси бошқарувининг раиси, СССР Олий Советининг аъзоси.

Жумҳурият янгиликлари

ТОМДИ ноҳияси яйловларида шифокорлар тушган автопоездлар тез-тез пайдо бўлмоқда. Терапевтлар ва жарроҳлар, болалар врачлари ва тиш даволовчи шифокорлар чўпонлар ҳузурига келишмоқда. «Ғилдиракли шифохоналар»да экспресс лаборатория ва рентген хонаси бор. Шифокорлар чорвадорлар ва уларнинг оилаларига хизмат кўрсатишади, маслаҳатлар беришади, аҳолини умумий тиббий кўрикдан ўтказишади. Бухоро вилояти соғлиқни сақлаш бўлими ташкил этган автопоездлар махсус тузилган иш жадвалига мувофиқ Учқудуқ, Конимех ва Ромитан ноҳияларидаги яйловларга ҳам боради.

ФАРҒОНА вилояти табиатни муҳофаза қилиш комитети педагогика институти, «Билим» жамиятининг вилоят ташкилоти ва «Табиат» илмий-ишлаб чиқариш кооперативи билан биргаликда экологик билимлар дорилфунунини ташкил этди. Шаҳар саноат корхоналарининг инженерлари, табиатни муҳофаза қилиш хизмати идораларининг мутахассислари, ўқитувчилар дорилфунунда мунтазам маърузалар тинглашмоқда. Ўқитиш программасига тупроқ, ҳаво, сувни муҳофаза қилиш, шаҳарлардаги шовқинни йўқотиш, вилоятдаги экология аҳволини таҳлил этиш тўғрисидаги маърузалар киритилган. Дорилфунунда эколог-мутахассислар ва олий ўқув юртларининг муаллимлари машғулотлар ўтказишмоқда.

ҚЎРИҚ Оқолтин ноҳияси халқ маорифи системасида янги йил арафасида ва ундан кейинги кунларда мактаблар учун янги бинолар қуриб битказилди. Ноҳиядаги энг катта «Фарғона» совхозида 320 ўринли янги мактаб биноси фойдаланишга топширилди. Ноҳия маркази Сардобада қурилган янги мактаб биносида ҳозиргига нисбатан қарийб икки баравар кўп ўқувчи таълим олади. Шу ернинг ўзида 95 ўринли болалар боғчаси очилди, 13-ўрта ҳунар-техника билим юрти янги ўқув биносига кўчиб кирди. Буюртмачилар бинокорларнинг сифатли ишларидан мамнун бўлишмоқда.

ЧИРЧИҚДАГИ «Ғунча» бирлашмаси тикувчилари янги йилнинг дастлабки янги маҳсулотини — полиэстер газламасидан болалар костюмларини тикиб чиқара бошладилар. Корхона конструкторлари кичик мактаб ёшидаги болалар учун ана шундай костюмларнинг андозаларини тайёрлаб беришди. Шундай костюмлардан 9 минг дона тайёрланади. «Ғунча» муҳри туширилган бу кийимлар билан корхона ишлаб чиқараётган буюмларнинг турлари янгилана бошланди. Корхонада йилнинг дастлабки уч ойида ишлаб чиқарилаётган 38 хил кийимнинг 19 тасини янгилашни мўлжаллашмоқда.

(ЎзТАГ).

Таътил кунларида

Янги йил болалар учун ўзига хос байрам. Айниқса, таътил кунларида ўтказиладиган Янги йил тантаналари уларга қувонч, шодлик улашади. Қорбобо, Қорқиз совғалари-чи? Севимли эртак қаҳрамонлари ҳам кичкинтойлар даврасига ташриф буюришади.

Жумҳуриятимиз бўйлаб Янги йил таътил кунлари давом этмоқда. Ўқув юртлари, маданият масканлари болакайлар билан гавжум.

Ўзбекистон Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмаси (ХХЮК) да ҳам ўқувчилар учун томошалар ўтказилмоқда. Бу ерда пойтахт мактаб болалари мириқиб ҳордиқ чиқаришяпти.

СУРАТЛАРДА:
байрам лаҳзалари.
Муҳаммад АМИН суратга олган.

Воқеа арафасида

Болалар фондининг узоқ давом этадиган телевизион кўрсатуви

7—8 январь кунлари илк бор Совет Иттифоқида болалар фондининг 24 соатлик хайрия телевизион кўрсатуви эфирга чиқади. Кўрсатув марказий телевидениенинг иккинчи Бутуниттифоқ программаси орқали берилади. Кўрсатувда В. И. Ленин номли Совет болалар фондининг Ўзбекистон бўлими фаол иштирок этади.

— Программадан мақсад — деди ЎзТАГ мухбири Н. ПОЛЯНСКАЯ билан суҳбатда кўрсатув қатнашчиси, болалар фонди республика бўлими раисининг ўринбосари Н. И. ИСҲОҚОВ, — болаларни муҳофаза қилишнинг янги самарали системасини вужудга келтириш йўлида умумиттифоқ Болалар фонди уюштираётган программаларга совет ва чет эл жамоатчилиги эътиборини қаратишдан иборат. Ана шу программалар орасида оилавий болалар уйлари ташкил этиш программаси — «Меҳрибон қалб», онкологик касалликларга чалинган болаларга ёрдам берувчи «Умид», болалар уйлари тарбияланувчиларининг ҳаётда ўз ўринларини топишида кўмаклашиш муддаосини кўзловчи «Тақдирда ҳамдам» программалари бор. «Бола ҳаёти» программаси доирасида болалар орасида ўлими энг кўп бўлган Қорақалпоғистон, Ўрта Осиё ва Қозоғистоннинг бошқа районларига медицина десантлари юборилди. Болалар фонди маблағларига гўдаклар учун мўлжалланган шифохоналар қурилмоқда. Истеъдодли болалар учун стипендиялар ва бошқа кўпгина тадбирлар жорий этилмоқда.

Болалар фонди телевизион кўрсатуви ана шу фаолиятни маблағ билан таъминлашга жуда катта хайрия тадбиридир. Кўрсатув 7 январь куни соат 20 дан 8 январь куни соат 20 гача (Москва вақти билан) Совет Иттифоқининг барча регионларига бевосита эфирга чиқарилади. Программа давомида чет мамлакатлар билан телевизион кўрсатувлар ташкил этилади, машҳур сиёсат ва жамоат арбоблари, санъат усталари, кино, эстрада, рок-музика «юлдузлари» сўзга чиқадилар.

Республика болалар фонди ана шу хайрли ишда ғоят фаол қатнашади. Биз етимликка барҳам бериш ва оилавий болалар уйларини ташкил этиш, болалар ўлимини камайтириш, чернобиллик болаларга, Арманистон ва Тожикистон зилзиласидан азият чеккан болаларга, ногирон ва турли касалликларга чалинган болаларга, кўп болали оилаларга, ёш истеъдодларга ёрдам беришни кўзда тутувчи узоқ вақтга мўлжалланган комплекс программаларимиз тўғрисида жамоатчиликка сўзлаб берамиз.

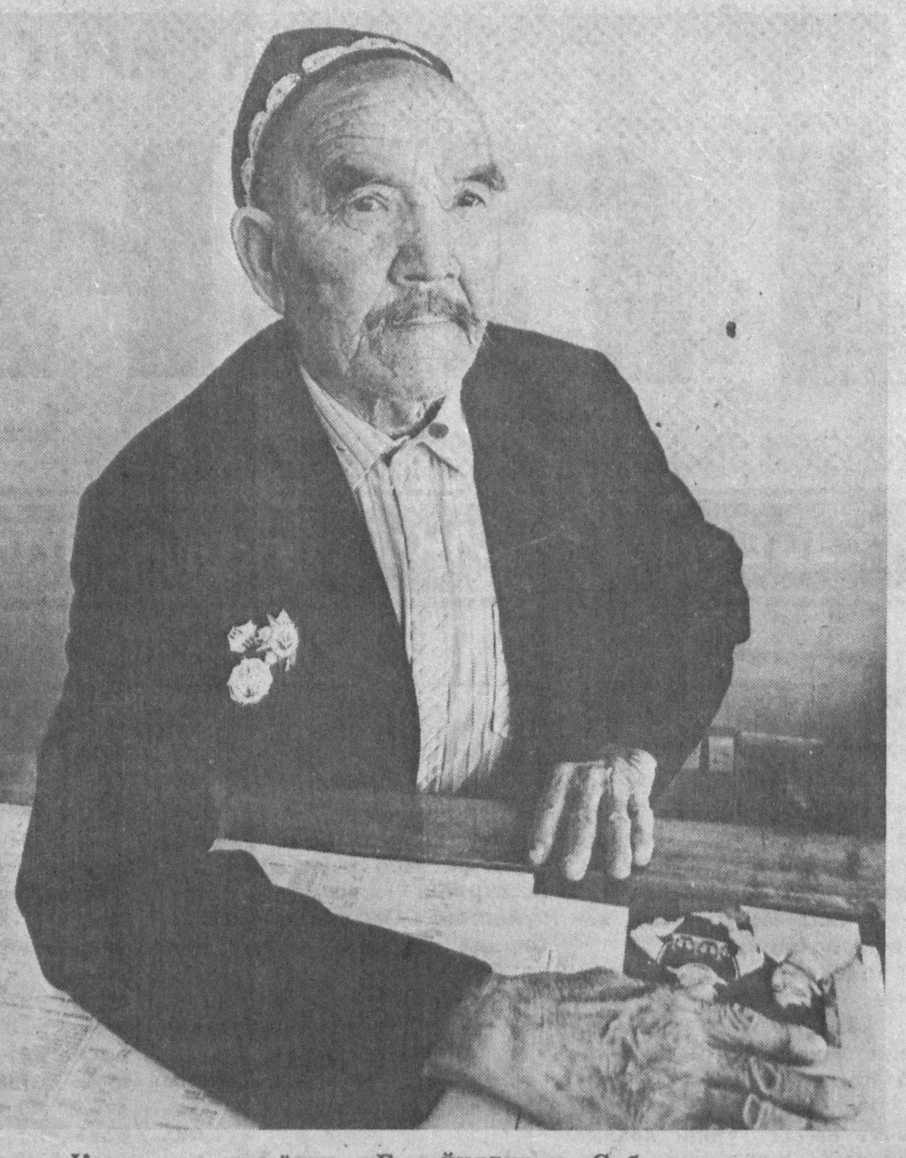
Республика Болалар фонди ташкил этилганига атиги бир йил бўлди. Аммо ҳозирнинг ўзидаёқ болаларга ёрдам беришни кўзда тутувчи катта-катта программаларни рўёбга чиқариш борасида дастлабки қадамлар қўйилди. Телевизион кўрсатувнинг Ўзбекистонга бағишланган қисмида ана шу ҳақда гап боради. Пайчилик асосида Бутуниттифоқ болалар шифохоналари ва саломатликни тиклаш марказларини барпо этаяпмиз. Ўрта Осиё медицина педиатрия институти базасида республика педиатрия маркази ташкил этилмоқда. Унда ташкил этиш режалаштирилаётган ўн саккизта бўлимдан биринчиси буйрак касалликлари маркази бир йилдан буён ишлаб турибди. Бу ерда ўлкада илк бор хирургик гемодиализ бўлими, генетика хизмати бўлими ташкил этилади. Республика Болалар фонди ҳозирнинг ўзидаёқ медицина ускуналари харид қилиш учун 302 минг сўм ажратди, бундан буён ҳам ана шу марказга маблағлар ажратамиз. Айни пайтда республика Фанлар академияси микробиология институти негизида республика Болалар фонди кўмагида «Ором-1» ва «Ором-2» шифобахш тўйимли сутли болалар таоми яратиш билан шуғулланувчи лаборатория ташкил этилди.

Болаларга ғамхўрлик қилиш борасида ўзининг олижаноб анъаналари билан машҳур бўлган Ўзбекистон ССР халқ рассоми Р. Чориев ва СССР рассомлар уюшмасининг аъзоси Е. Ф. Фоменко телевизион кўрсатувни биринчилар қаторида қўллаб-қувватладилар. Улар ўзларининг иккитадан энг яхши тасвирий санъат асарларини Болалар фондига туҳфа этдилар. Бу асарлар телевизион кўрсатув вақтида ким ошди савдосида сотилади.

Ўзбекистоннинг кўпгина саноат корхоналари, республика фан ва маданият арбоблари ҳам бу тадбирга ўз ҳиссаларини қўшдилар. Телевизион кўрсатувдан тушган маблағ болаларга ёрдам бериш учун мўлжалланган республика программаларини амалга ошириш учун сарфланади.

Улардан ибрат олинг

УМР МАЗМУНИ

Тонг отди дегунча, Собирали ота кўчага отланади. Қишлоқ кезади. Гоҳ у хонадон, гоҳ бу хонадонда уни кутишади. Кимдир тўй тараддудида. Яна бировга томорқа керак. Бошқаси ўғлини аскарликка кузатмоқчи. Маслаҳат, оқ йўл, насиҳат... Ҳеч қайси тадбир Собирали аканинг иштирокисиз ўтмаган, ўтмайди. Қарийб 60 йилдирки, шундай. Ота ўз умрини, билимини, кучини ўзи туғилиб ўсган юртга бағишлади. Элатим деди, халқим деди. Кам бўлмади. Эъзоз топди, обрў-эътибор қозонди.

...Одати бўйича Собирали ота яқинда пойтахтга тушди. Ўғли Ғофиржон шу ерда. Ўзбекистон радиосида хизмат қилади. Темир йўл вокзалидан тушиб трамвайга ўтирди. «Такса»га тушсанг, зум ўтмай манзилга элтади. Ундан кўра трамбой яхши. Шаҳарни томоша қилиб кетасан», ўйлайди Собирали ота. Ана, текстилдан ўтиб бораяпти. Хаёлида жамоа хўжаликлари (колхоз) тузиш, пахта учун кураш йиллари гавдаланади. Ҳали-ҳамон ёдида. Наманган (ҳозирги Тўрақўрғон) ноҳиясидаги Катта қурама қишлоқ шўросида биринчи жамоа хўжалиги ташкил этилган эди. Минг тўққиз юз ўттизинчи йилнинг 26 декабри эди ўшанда. Қўчқор Ғафуров раис этиб сайланди. 18 гектардан иборат хўжаликка 26 киши аъзо бўлиб кирди. Ўша қарорлар ҳанузгача Собирали отанинг архивида сақланади. Ташкилотчи ўзи эди-да. Сўнгра «Каттақўрғон», «Ўзбекистон», Андреев номли жамоа хўжаликларига асос солинди. Ҳар галгидек, бу ишнинг бошида ҳам Собирали ота Мирзабоев турди.

Қаршиликлар кўп бўлди. Аммо ишбошилар саросимага тушишмади. Биргалашиб далаларга чигит қадашди. Баҳоли-қудрат хирмон кўтарилди. Эндиликда замонавий хўжаликларга айланган, йил сайин мўл ҳосил етиштирилаётган ушбу участкалардаги пахталар ана шу текстилда чиройли газламага айланаётган бўлса, ажаб эмас, ўйлади Собирали ота йўл-йўлакай.

Пойтахтга келди дегунча, ота номаълум солдат қабрини, Йўлдош ота Охунбобоев ёдгорлигини зиёрат қилмасдан қайтмайди. Чунки бу жойлар Собирали отага ўша алангали, суронли йилларни эслатади. У кунларни унутишга эса ҳаққи йўқ. Унутиб бўлармиди.

1938 йилда Фарғона канали қурилишида прораб бўлди. Юқорида саналган 4 та хўжалик учун канал қурилишига ер ажратилган эди. Тўрам гузаридан. Охунбобоевлар келишарди. Прорабларнинг штабдаги йиғилишида у Йўлдош ота билан бир неча бор юзма-юз бўлган. Тамарахонимнинг чиқишлари канал қурувчиларига қанчадан қанча илҳом бағишлаган.

— Минг тўққиз юз ўттиз тўққизинчи йили Шимолий Фарғона канали қурилишида иштирок этдик, —эслайди ота.—Қишлоқ шўромизга берилган участкани 30 кеча-ю кундузда битказиб топширдик. У пайтда К. Маркс номли жамоа хўжалигида ишлардим. Қирқинчи йили Усмон Юсупов мени ўзи билан Самарқандга олиб кетди. Мақсад — фарғонача экиш агротехникасини бу ерда ҳам жорий этишдан иборат эди. Ўшанда Самарқандда 19 та ноҳия мавжуд эди. Вилоят фирқа қўмитасига Содиқов етакчилик қиларди. Поездда Нарпайга келиб тушдик. Бизни илиқ кутиб олишди. Қишлоқларни айландик. Одамлар билан танишдик, суҳбатлар қурдик. Сўнгра ноҳия партия қўмитасининг бюро мажлиси бўлди. Шу ерда менга Нарпай, Каттақўрғон, Хатирчи ноҳияларида ишни бошлашимни айтишди.

Битта МТСдан 16 гектарлик ерни ажратиб олдик. «Пол»ларни бузиб ташлаб, трактор ёрдамида чигит қададик. Хўжаликлар раислари, ҳосилотлар қатнашди унда. Уч ой шу ерда қолиб кетдим. Фарғонача усулнинг самарасини қаранг: битта ноҳия бўйича ўша замоннинг пулига 18 миллион сўмлик иқтисодий фойда кўрилди.

У пайтда бу жойларда асосан узумчилик билан шуғулланиларди. Шу боис, маҳаллий аҳоли деҳқончиликдан унчалик хабардор эмасди.

Ёш Собирали уларга тутларни қирқиш, ипак қурти боқиш, дарахтларни каллаклашни ўргатди. Шу йили уни Андреев номли хўжалик правлениеси раислигига сайлашди: қайси хўжалик қолоқ бўлса, уни ўша жойга қўйишарди.

Мамлакатимиз учун оғир кунлар бошланди. Номи ўчсин урушнинг. Дастлаб уни юборишмади. Фронт ортида ҳам тадбиркор одамлар керак эди. Аммо 1942 йилнинг октябрида Усмон Юсупов 2-Наманган пахта тозалаш заводига ташриф буюрди: билагида кучи бор ҳамма-ҳаммани завод клубига тўплади: «Сталин чақиртирди. Немис Волгада турибди. Коммунистларга тушунтиринг... кўнгиллилар керак», деди Усмон ота вазминлик билан.

— Завод директори Рўзматов кўнгиллилар рўйхатига биринчи бўлиб ёзилди, сўзини давом эттирди Собирали ота. — Йигирма олтинчи бўлиб мен ёзилдим. Ўша йилнинг 23 октябрида коммунистлардан иборат Наманган вилояти эшелони урушга жўнади. Андижонликлар ҳам икки эшелон бўлишди. Тўппа-тўғри Олмаотага келдик. У ердан 43 эшелонни фронтга қараб бирга ҳайдади. 15 ноябрь куни Белгородга етиб келдик. Орадан икки кун ўтгач, тунги совуқни мен айтмай, сиз эшитманг! 46-48 даражага тушиб кетибди. Айтишларига қараганда 800 минг коммунист тўпланган экан бу ерга. Тунги соат 4 дан 15 минут ўтганда Олий Бош қўмондоннинг радио орқали нутқи эшиттирилди. Унинг гаплари қулоғим остида ҳамон жаранглайди: «Италия билан Францияни қўшиб ҳисоблаганда тўғри келадиган 42 фоиз унумдор ерларимиз немис-фашистлар қўлида. Сталинграднинг ўзида душманнинг 60 та дивизияси турибди. Орловск, Белгород, Курскда 200 та двизияси тайёр. Узоқ Шарқдаги аҳвол ҳам оғир...» Жангга кирдик. Қирғинбарот олишувлар бошланди. Менинг фронтда бўлишим узоққа чўзилмади — яраландим. 8 кун палаткада ётдим.

Шу кунлари С. Мирзабоев радиодан информбюронинг ахборотини эшитиб қолди: бизникилар душманни 300 чақирим орқага қувиб кетибди. Хабар унинг дардига янада малҳам бўлди. Оёққа тургач, яна жангга кирди. Паулюснинг асир олиниши жараёнида қатнашди. Сталинград учун жангларнинг олдинги сафларида борди. Орёл, Курск, Дмитровск, Шивеск сингари шаҳар ва қишлоқлар озод қилинишида гвардиячи Собирали Мирзабоевнинг ҳиссаси катта бўлди. Қақшатқич жангларнинг бирида у яна жароҳатланди. Бироз соғайгач Оренбургдаги эвакуация госпиталидан она қишлоғига юборилди. У уйига қайтганида баданининг 12 жойида дайди ўқнинг изи бор эди.

Шу-шу Собирали ота тағин тинч меҳнат қучоғида. Ҳисоблаб қараса меҳнат стажи ҳам 63 йиллик бўлибди. 1930 йилдан буён ноҳия ва қишлоқ Советларига узлуксиз депутат. Саксон ёшни қаршилаётган Собирали ота Мирзабоев ҳозир ҳам Киров қишлоқ Советининг депутати.

— Фронтдан қайтганимда ҳам чақириб олишмаган экан, — дейди бу ҳақда Собирали отанинг ўзи. — Яқинда жумҳурият Олий Совети ва маҳаллий Советларга сайлов ўтади. Энг муносибларни сайлаш керак. Ишончни йўқотдими, аямаслик керак. Чақириб олмоқ керак. Яна бир нарса: депутат бу номни лавозим ёки поғона деб тушунмаслиги зарур. Акс ҳолда обрўси ҳам қолмайди, субути ҳам. Бизнинг депутатларда кўп ҳолларда дадиллик, қатъият, ирода етишмайди. Депутатларнинг Москвадаги I съездини кўрдим. Биздан борган депутатларнинг «камгап», «тортинчоқ»лигини қаранг.

Собирали ота билан юқоридагилар ҳақида редакцияда суҳбатлашдик. Қолганларини ўғли Ғофиржонникида айтиб беришни ваъда қилди. Ғофиржон оиласи билан шаҳарнинг қоқ марказидаги осмонўпар уйларнинг бирида истиқомат қиларкан. Бордик. Шинамгина меҳмонхонада ота телевизорда берилаётган «Пахтакор»нинг футбол ўйинини кузатарди. Ўтирдик. Телевизор шарҳловчиси ҳаяжонда: «Рақиблар дарвозаси олдида хавфли вазият. Тўп зарб билан тепилди... Гол-л-л!» Биз одоб юзасидан жойимизда ўтирибмиз. Ота эса ҳаяжонини яширмади, ўрнидан турганча «Гол» деб юборди. Ота билан кундалик воқеалар ҳақида тағин суҳбат қурдик.

СОБИРАЛИ ОТАНИНГ ГАПЛАРИДАН

— Колхозчи эрта тонгдан кеч оқшомгача далада ишлайди. Кунига 3 сўм пул олади. Ўзи емай, ичмай йиғади. Шу пулига боласини институтга киритди. Ахир ўша домлалар ҳам коммунист-ку! Бу гапларни Бош котибга айтсам дейман...

— Илгари партияга меҳнат минимумини бажарган кишилар ўтарди. Ҳозир эса план бўйича қабул қилишади. Колхозчининг, чорвадорнинг партиядан хабардорми ёки йўқлиги кўпинча юқоридагиларни қизиқтирмайди...

— Биз мусулмон фарзандларимиз... Чор ҳукумати давридагига қараганда қишлоқларимиз қиёфаси ўзгариб кетди. Ҳозир чақалоқдан тортиб катталаргача яхши кийиниш учун имконият етади. Тузумдан нолиган киши хароб бўлади...

— Безорилик ва ўғрилик ишсизликдан, эрмак йўқлигидан келиб чиқади. Оиладаги тарбия, кўча-кўйдаги муносабатларимиз ҳам бундан мустасно эмас, — деб қўшимча қилади ота. ...Ўттиз саккиз йилдирки, Собирали ота катта Қурама маҳалла қўмитасининг раиси. Маҳалла аҳли унинг номини ҳурмат билан тилга олади. Ҳеч қандай низо, келишмовчиликлар йўқ бу ерда.

Собирали ота ўз фаолиятида кўплаб шогирдлар тайёрлади. К. Маркс номли колхоз раиси Солижон Собиров, Киров қишлоқ Совети раиси Ҳасанбой Имомовлар отанинг энг кенжа шогирдлари. Улар хўжалик иқтисодиётини кўтариш, қишлоқ турмуш маданиятини юксалтириш борасида талайгина ишларни амалга оширмоқдалар.

Отахоннинг қизиқишлари ҳақида икки оғиз сўз: спортни ёқтиради. Футбол, тарих, адабиёт ва фалсафага жуда қизиқади. Дуторни яхшигина чертади. Дарвоқе, Собирали ота Мирзабоев ўзининг меҳнат ва турмуш фаолиятига оид таассуротларини кундалик тутиб, унга туширган.

..Бугун ота Наманганга қайтаяпти. Поезд жўнашига ҳали вақт бор. Келин, невbooаралари билан хайрлашгач, ўғли Ғофиржон билан гавжум кўчага чиқишди. Вокзалга кета туриб А. Навоий номли театр яқинидаги Йўлдош Охунбобоев ҳайкалини зиёрат қилди.

— Фақат гавжумроқ ерга ўрнатмагани чакки бўлган-да, — деди маъюсланиб Ғофиржонга. — Охунбобоевнинг ўзи эса ҳаётлигида нуқул одамлар орасида, сергаштавиш юрарди...

Инсоннинг кимлигини кўпни кўрган яхшилар тушунади. Қадр-қиммат, инсонийлик — улар қадрлайдиган энг мўътабар фазилатлар. Бизнинг Собирали ота Мирзабоев ҳам шундайларнинг бири.

С. РУСТАМОВ,
Р. САТТОРОВ.

«Ёш ленинчи»
материаллари изидан

Ижроқўмнинг эътибори

Агар муштарийларимиз эътибор беришган бўлишса, кейинги вақтда газетамиз саҳифаларидан мунтазам ўрин олган «Тарихнинг ўқилмаган саҳифалари» ойна сўзи остида берилаётган мақолалар кўпчиликда катта қизиқиш уйғотмоқда. Шу мавзудаги чиқишларда мозийнинг «оқ доғ»лари бўлган Сталин даврининг қонли қатағонликларида ноҳақ жабр кўрганлар тўғрисида ҳикоя қилиб борилди. Ўзбек адабиётининг етакчи намояндалари Абдулла Қодирий, Чўлпон, Усмон Носир ва бошқа бир қатор ижодкорларнинг ўша йиллардаги мудҳиш қисмати ҳақида ҳикоя қилиниб, уларнинг ҳали кўпчиликка маълум бўлмаган асарлари илк бор газета саҳифаларидан ўрин олди. Шунингдек, қатағонга учраган партия, совет, комсомол ходимлари ҳақида ҳам маълумот берилди.

Газета чиқишларида қайд қилинганидек, 30—50 йилларда асоссиз айбланганларнинг хотирасини абадийлаштириш, уларнинг пок номини тиклаш шу куннинг энг муҳим масалаларидан бири бўлиб қолмоқда. Бу борада редакция Тошкент шаҳар ижроия қўмитасига расмий хат билан мурожаат этиб, газетада эълон қилинган мақолалар қаҳрамонларининг номини абадийлаштириш таклиф этилганди. Бунга ижроия қўмитадаги масъул ўртоқлар эътибор билан қарашди. Яқинда шу масалада шаҳар Совети ижроия қўмитаси раисининг ўринбосари, жой номларини белгилаш кенгаши раиси Қ. Рафиқовдан жавоб олдик. Унда, жумладан, шундай дейилган:

«Кейинги вақтда матбуот саҳифаларида қатағон йилларининг ноҳақ қурбонлари ҳақида бир қатор мақолалар чоп этилаётганлиги диққатга сазовор бўлмоқда. Истибдод қурбонларининг хотирасига алоҳида ҳурмат билан қараш инсоний бурчимиздир. Шу боис ҳам халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети ижроия қўмитаси ва унинг жой номларини белгилаш комиссияси ноҳақ қатағон қилинган ажойиб инсонлардан Абдулла Қодирий, Чўлпон, Усмон Носирнинг халқ ва Ватан олдидаги хизматларини эътироф этиб, Ҳамза ноҳиясидаги «Ўқитувчи» кўчасини Чўлпон, Октябрь ва Киров ноҳияларидаги «Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон коммунистик партиясининг 50 йиллиги проспекти»ни Абдулла Қодирий деб қайта номлади.

«Ёш ленинчи» газетаси таклиф қилаётган Усмон Носир номи Тошкент матбаачилар техникумига берилди. Шу билан бирга Акмал Икромов ноҳиясидаги кўчалардан бири ҳам Усмон Носир номи билан аталган.

Санжар Сиддиқ ва Нормат Исроилов хотирасини абадийлаштириш ҳақидаги таклифингиздан келиб чиқиб, қуйидаги фикрларни билдирамиз: инсон хотирасини абадийлаштиришда унинг номига кўча ёки бирор жой номлари берилиши билан кифояланиб қолмаслик керак, балки у ҳақда китоблар ёзиш, фильмлар яратиш ҳам хотирани абадийлаштиришда муҳим омилдир. Номларни абадийлаштиришдаги бу усулларни жонлантиришда матбуот ходимлари муҳим роль ўйнайдилар, деб ҳисоблаймиз».

РЕДАКЦИЯДАН: Газета таклифини ўз вақтида ва тезкорлик билан инобатга олгани учун шаҳар ижроия қўмитасига миннатдорчилик билдирамиз. Бизга йўллаган жавобдан ҳам кўриниб турибдики, бу борада илк қадамлар қўйилган. Аммо тан олиш керакки, кенг жамоатчиликнинг тинимсиз ҳаракати, газета ва журналларнинг фаол иштироки туфайли ҳам шундай қарорга келинди. Ўйлаймизки, атамалар кенгаши ўз ишини қайта кўриб чиқиши давомида бу борадаги юмушларини янада жонлантириб юборади.

Хориждан хабарлар

Ҳиндистондан репортаж

Панжобга тинчлик керак

АМРИТСАРГА олиб борувчи йўл кишини тинчлантиради. Автомобиль кўм-кўк далалар, сершовқин шаҳарчалар ёнидан ғизиллаб ўтади. Бу шаҳарчалардан ўтаётганда кенг йўл ёқасида ҳунармандларнинг кўплаб устахона ва дўконлари кўзга чалинади. Шакарқамиш билан тўла прицепларни тортиб кетаётган тракторлар панжоблик деҳқонлар тер тўкиб ишлаётган йиғим-терим мавсуми қизғин паллага кирганлигидан дарак бергандек бўлади. Уларнинг меҳнатсеварлиги ва ишбилармонлиги туфайли шимоли-ғарбдаги Панжоб штати ҳаққоний равишда Ҳиндистоннинг энг бой ҳосил майдони деб тан олинган.

Ҳозир саҳий Панжоб замини ҳамон бой ҳосил бераяпти, аҳоли даромадлари эса мамлакатдаги деярли энг юқори даромад бўлиб қолмоқда, бироқ Покистон чегарасининг яқинлиги Панжобни бутун Ҳиндистондаги энг ташвишли жойга айлантирди: чет элдан суқилиб кираётган сикх экстремистлари беш йилдан кўпроқ вақтдан буён бу ердаги вазиятни кескинлаштириб турибди. Амритсарда Ҳиндистон армиясининг ҳар бир сикх учун муқаддас бўлган олтин ибодатхона комплексидан террорчиларни икки марта қувиб чиқаришга тўғри келган эди.

Ҳарбий постлар, армия лагерлари ва рўпарадан тез келаётган ҳарбий юк машиналари Амритсарга яқинлашаётганимиздан дарак беради. Лекин бу шаҳар кўчаларига киришингиз биланоқ, пайдо бўла бошлаган ташвишингиздан асар ҳам қолмайди. Гарчи, сон-саноқсиз велорикшалар ва мотоциклчилар орасида пулемётлар олдида тик қотган солдатлар тушган ҳарбий жиплар ўтиб турса-да, 700 минг кишилик аҳоли турмушига ҳеч нима ҳалал бермаётгандек туюлади. Кўплаб бозорларда савдо-сотиқ авжида, бу ерда 1919 йилда инглиз солдатлари отиб ташлаган минг нафар ҳинд хотирасига ўрнатилган ёдгорлик ёнидаги ўриндиқларда сикҳлар билан ҳиндлар нималар ҳақидадир беозоргина суҳбатлашишади.

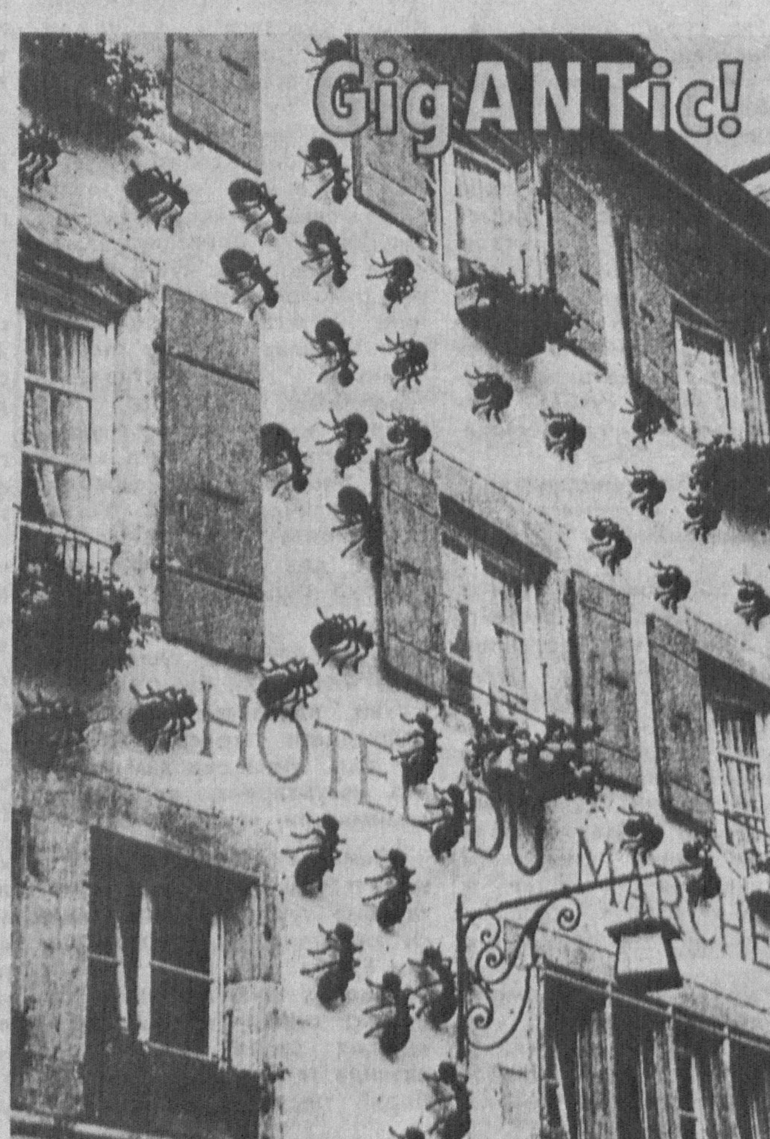
Амритсардаги ҳозирги вазият шаҳарнинг бундан бир неча йил аввалги аҳволидан жуда фарқ қилади, дейди биз билан учрашувда шаҳар муниципал корпорациясининг комиссари Ж. П. С. Пури. Ўшанда шаҳар кўчаларида тунлари террорчилар отган ўқ овозлари янграб турар, бомбалар портлаши, қуролли хужумлар ва босқинчиликлар оқибатида одамлар ҳалок бўлганлиги ҳақида ҳар куни маълумотлар келиб турарди. Амритсар кўчаларида ҳозир ҳам илгаригидек тартибни сақлаш кучлари борлигига қарамай, аҳоли турмуши нормал изга тушаяпти. Биз хавфсизлик масалалари хусусида бош қотиришдан ҳалос бўлиб, фақат тинч муаммолар ҳақида ўйлай бошладик. Ниҳоятда гавжум бўлган Амритсар турар-жой қурилишисиз қийин аҳволда қолаяпти, шаҳар канализацияси тамомила яроқсиз ҳолга келган. Хуллас, муниципалитетнинг иши бошидан ошиб ётибди. Бу ишлар билан енг шимариб шуғулланишга террорчиларнинг ҳужумлари узоқ вақтдан буён тўсқинлик қилаётган эди.

Олтин ибодатхона комплексининг оқ мармар деворлари ёнида Амритсар муниципал корпорацияси бошлиғининг сўзлари ёдимизга тушди. Ўтмишда экстремистлар у ерда туриб Ҳиндистондан ажралиб чиқишга, аллақандай «Ҳолистон давлати»ни тузишга бир неча бор даъват қилишган эди. Ҳозир комплекснинг ичида болалар ўйнаб юришибди. Уларнинг аксарияти олтин ибодатхонага ота-оналари билан ҳар куни келади.

Панжоб аҳолиси бу ерда узоқ кутилган тинчлик хусусидаги орзу-умидларини Ҳиндистонда миллий фронт тузган янги ҳукуматнинг ҳокимият тепасига келиши билан боғлаяпти. Унинг раҳбари В. П. Сингх республика Бош министри бўлганидан кейин Панжобда тинчликни қарор топтириш унинг ҳукумати олдида турган биринчи галдаги вазифалардан бири бўлиб қолишини таъкидлади. У ўзининг Ҳиндистон ҳукуматининг бошлиғи сифатидаги биринчи сафарида даставвал Панжобга бориб, олтин ибодатхонада бўлди. Авж олиб кетган террор туфайли уй-жойларини тарк этган кўпгина панжобликлар илгари Ҳиндистон Бош министри уларнинг штатига қўриқчиларсиз келганидагина уйларига қайтишларини айтган эдилар. Энди бу шарт бажарилди. В. П. Сингх сикх жамоаси раҳбарлари ва бутун шаҳар аҳолисининг самимий қутловлари остида Амритсар кўчаларидан усти очиқ машинада ўтди.

Панжобликларнинг тез орада тинчлик ўрнатилиши хусусидаги умидлари қай даражада амалга ошишини вақт кўрсатади. Ҳозирча эса Ҳиндистон ҳукумати Панжобдаги аҳволни муҳокама қилиш учун республикадаги барча энг йирик сиёсий партияларнинг раҳбарлари билан кенг миқёсли учрашув ўтказишга тайёрланаяпти. Шу тариқа ҳозирнинг ўзидаёқ Ҳиндистон шимоли-ғарбидаги вазиятни сиёсий жиҳатдан тартибга солиш йўлидаги дастлабки қадамлар ташланди. Афтидан, бу жараён оғир ва узоқ давом этади. Бироқ, ўзаро ишонч ва тинчликни тиклашнинг мушкул йўли албатта босиб ўтилиши кераклигини бутун мамлакат аҳли тобора кенгроқ англаб етаяпти.

Леонид КОТОВ,
ТАСС мухбири.
АМРИТСАР — ДЕҲЛИ.

Ҳар бир меҳмонхона биноси ўзининг ташқи кўринишиданоқ меҳмонни ўзига жалб этиши лозим. Швейцариядаги ҳақиқатан «чумоли» меҳмонхонаси «Дю Марш» деб юритилади. Унинг деворларини турли-туман «темир» қурт-қумурсқалар қоплаб олгандек кўринади. Бу номаълум рассомнинг яқинда ўзининг ўн йиллигини нишонлаган «Дю Марш» меҳмонхонасига ўзига хос туҳфасидир.

ТАСС сурат хроникаси.

НОРЬЕГА АМЕРИКА МАЪМУРЛАРИГА ТАСЛИМ БЎЛДИ

ВАШИНГТОН, 4 январь. (ТАСС). АҚШ президенти Ж. Буш чоршанба куни кечқурун Оқ уйда чақирилган матбуот конференциясида Панама пойтахтидаги Папа Нунцийси қароргоҳида яширинган генерал Норьега «Панама ҳукуматининг розилиги билан» Америка маъмурларига таслим бўлганлигини маълум қилди. У «Майамидаги АҚШ федерал судида наркотик моддалар билан савдо-сотиққа алоқадорликда айбланиб, жавобгарликка тортилади». Бушнинг айтишича, Қўшма Штатлар «генерал Норьега адолатли суд қилинишини таъминлайди».

Оқ уй бошлиғи Америка қўшинлари Панамага қай мақсадда юборилган бўлса, Норьега қамоққа олиниши билан «ана шу барча мақсадларга эришилди», деди. У «АҚШнинг дастлабки жанговар қисмлари ҳозирдаёқ Панамадан олиб чиқиб кетилганлигини, қолганлари эса жойдаги вазиятга қараб тезроқ олиб чиқиб кетилиши»ни айтди.

КАРАКАС, 4 январь. (ТАСС). Венесуэла ташқи ишлар министри Рейнальдо Фигередо Америка қўшинлари Панамадан олиб чиқиб кетилишига эришиш мақсадида Америка давлатлари ташкилотининг маслаҳат кенгашини шошилинч равишда чақириш зарурлигини айтди. У журналистлар билан суҳбатда АҚШнинг Панамадаги ҳарбий иштироки Лотин Америкаси билан Қўшма Штатлар ўртасидаги муносабатларда янги қийинчиликларни вужудга келтиради, деди.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

УЧ МИНГ МАРТА ТАҚДИРЛАНДИ

● '67 ЁШЛИ пенсионер Пауль Эппель жаҳонда хизмат кўрсатган ҳаваскор-югурувчи ГФР. Германия Федератив Республикаси фуқароси бўлган бу қария 2955 та медаль, диплом ва бошқа мукофотлар эгаси. Эппель буларга 27 йил давомида турли мусобақаларда қатнашганлиги (кўпида ғалаба қозонган) туфайли эришган. Тиззасининг узоқ йиллардан бери оғришига қарамай, собиқ сотувчи ҳамон спорт билан шуғулланмоқда.

АВТОМОБИЛЬ ЎҒРИЛАРИ

● БУГУНГИ кунда Аргентинада қанча автомобиль ишлаб чиқилаётган бўлса, деярли шунчаси ўғирланмоқда. Бу камдан-кам учрайдиган факт мамлакат миллий ассоциацияси суғурта компанияси текширувларидан кейин эълон қилинди. Автомобилларни ўғирлаш, асосан пойтахтда, шунингдек қатор йирик шаҳарларда содир бўлмоқда. Ўтган йилнинг тўққиз ойида Аргентинада 72 минг автомашина йўқолди. Шу даврда автомобиль ишлаб чиқарувчи корхоналарда 79 минг машина тайёрланган.

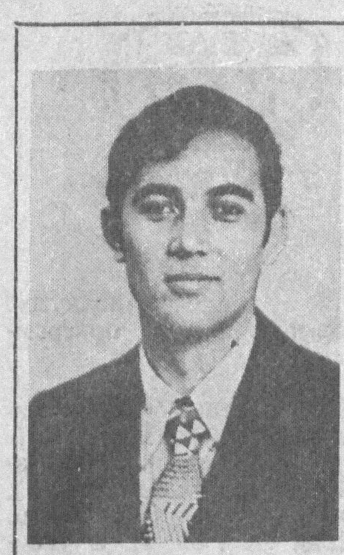
ОМАД УЧ МАРТА КЕЛАДИ

● МАШҲУР мақолда айтилишича: «Омад кишига уч марта келади». ГДРнинг Гера шаҳрида яшовчи уй бекаси бу нарсани ўз бошидан кечирди. Бир неча йил муқаддам у сотиб олган бир дона автомобиль лотереясига юз минг марка ютганди. Бундан суюниб кетган аёл шу-шу турли лотерея ўйинларида қатнашишни одат қилиб олди. Бир йил муқаддам унга яна бахт кулиб боқди — телевизорда бўлиб ўтган конкурсда қатнашиб, беш минг ютди. Яқинда уй бекасига учинчи марта омад келди — спорт лотереясидан 80 минг нақд санаб олди!

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

Тарихнинг ўқилмаган саҳифалари

ИНТИЗОРЛИК

Ислом УСМОН — «Ёш ленинчи»да бўлим мудири. Йигирма йилдан буён матбуот соҳасида ишлайди. Турли миқёсдаги, турли нашрларда меҳнат қилган. Аммо уни «Ёш ленинчи»да чоп этилган мақолаларигина газетхонларга танитди. У — «Тарихнинг ўқилмаган саҳифалари» ойнасўзи остида ўндан ортиқ очерк, мақола ва суҳбатлар чоп этди. Сталин даври жабрдийдалари ҳаётини элга маълум қилишда савоб ишларни амалга оширмоқда. Бугун сиз унинг шу мавзудаги навбатдаги материали билан танишасиз.

...БАШОРАТ ОНА БИЛАН нонушта чоғида учрашдим. У нигоҳларини дарвозага тикканича, кўк чойни хўплаб ўтирарди. Онани безовта хаёллар, ўйлар ҳамон узоқларга олиб кетаётгани аниқ.

У ярим асрдан кўпроқ вақтдан бери шу ҳолда кимнидир кутиб яшайди. Унинг бахтга ташна қалби ҳаловатини йўқотган. Унинг олдига ҳар куни укалари, невaралари, келинлари келиб туришса-да, барибир қалбидаги кемтикликнинг ўрнини тўлдира олишмайди.

У мени очиқ чеҳра билан кутиб олди. Икки юзимдан аллақандай меҳр билан ўпади. Она қатағон йилларининг ноҳақ қурбони — умр йўлдоши, «Ёш ленинчи» газетасининг илк муҳаррирларидан бири Карим Ғайбуллаевнинг аянчли тақдирини ҳамон англай олмай доғда. Бамисоли, уни ногаҳон йўқотиб қўйгандек. Уни бағридан юлиб кетганларни ярим асрдирки, лаънатлайди. Салкам ўттиз йил, ўша машъум 1937 йилнинг декабридан сўнг эрининг тақдири қандай кечганидан бехабар бўлиб яшади. Уни кўрдим деган одамнинг ўзи йўқ. У ҳам кўп йиллар «халқ душмани»нинг хотини бўлиб, юрагини ҳовучлаб нафас олди. Эшик ногаҳон тақилласа, уни ҳам олиб кетишга келишгандек ўйга борган кезлари кўп бўлди.

Ниҳоят ҳақиқат юзага чиқиб, уни оқлашганда, юрак-бағри қон бўлиб йиғлади. Йиғлаганда ҳам тўйиб-тўйиб йиғлади. Ичидаги дард-фиғонлари чиқиб кетгандай бўлди. Бу кунларни у қанча йил интизорлик билан кутди. У йилларни эсласа, ҳамон дили вайрон бўлади.

...Онанинг ёзмаган идораси қолмади. Унга ким қаернинг адресини берса, шу жойга тап тортмай мурожаат этарди. Интизорлик билан кутишдан ўзга иложи йўқ. Нимасини айтади, ҳамма ташкилотдан ҳам ўз вақтида жавоб ололмасди. У бот-бот Тошкентга қатнар, агар иложини топса, Москва маҳкамалари эшигида ҳам ётиб олишга тайёр эди. Ҳатто аёзли Магаданга ҳам боришдан қайтмасди.

Унга бир нарса алам қиларди. Ўша қатағон йилларида ҳибсга олишлар ошкора бўларди. «Халқ душман»лари ер билан яксон қилингач, ишдан олиниб, қамоққа олиб бориб тиқишарди. Бу ҳам етмагандек газеталарда ҳибсга олингани тўғрисида хабар ҳам беришарди. Тушида кўрмаган айбларни тақашиб, шармисор этишарди. Оқлашга келганда эса, бунинг акси бўлиб чиқарди. Бу хайрли иш, негадир, ими-жимида бажариларди. Бир варақ қоғоз билан чегараланишарди. Ахир, бу билан вайрон бўлган кўнгилларга таскин бериб бўламиди? Асло! Биргина Карим Ғайбуллаевнинг партияга тикланиши учун кўп йиллар керак бўлди.

Бунинг учун Б. Ғаниева юқори органларга қанча мурожаат қилмади, дейсиз?! Ниҳоят уни Фарғона вилоят партия қўмитасига чақиришиб, Карим Ғайбуллаев 1968 йил 12 июнда Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитаси бюроси қарори билан ўлимидан сўнг партия сафига тикланганлигини маълум қилишди ва агар зарур бўлса тегишли ҳужжатларни Марказий Қўмита ҳузуридаги партия тарихи институтидан сўраб олишни билдиришди.

Башорат она билан суҳбатлашган сайин унга бўлган меҳрим янада орта бошлайди. Уни иноқ ва серфайз оиланинг севимли онахони бўлганлигидан фахрланаман. Бирор дақиқа уни яккалаб қўйишмагани беҳад қувонтиради. Укалари Мадамин ва Назар Ғаниевлар бот-бот келишарди. Уларнинг ўғиллари, қизлари, келинлари, неваралари қадами узилмайди. Зеро, ҳар бири ўзини Башорат она олдида қарздор, деб билади. Она ҳам уларни ўзгача меҳр билан алқийди.

— Нимасини айтай, — дейди Башорат она кўзига ёш олиб, — шулар билан кўзим очиқ. Улар менинг ҳаётим, уларсиз ўзимни ғариб сезаман. Бирини бирон кун кўрмасам, соғиниб қоламан. Уларнинг ташвиши — менинг ташвишим. Болаларимга тез-тез Карим амакилари ҳақида сўзлаб бераман. Бамисоли, шу билан яримта кўнглим таскин топгандек бўлади. Зеро, хотирадек вафоли ҳамроҳ бўлмас экан. Аммо мен бошимдан кечирган кунларнинг азобини ҳеч кимга раво кўрмайман.

Она менга бирма-бир ўзи узоқ йиллардан бери ардоқлаб келаётган ҳужжатларни кўрсата бошлайди. Суратлар. Одамлар ва тақдирлар. Тарихнинг ўқилмаган саҳифалари. Мана, Карим Ғайбуллаев сурати. Унинг олинганига ҳам 55 йил бўлибди. Негадир, унинг ёнидаги сафдошлари қирқиб олинган. Фақат Карим аканинг ўзи қолган. Бунинг сабабини онадан сўрадим.

1

— Қўяверинг болам, — дейди у аллақандай ички ўкинч билан, — шуни ҳам сақлаб қолганим учун ўзимдан бир умр миннатдорман. Ўша қатағон йилларида бу суратлар учун ҳаёт билан видолашиш ҳеч гап эмасди. Нима бўлса ҳам Карим аканинг тасвирини омон қолдирай, деб бошқаларни аёвсиз қирқиб ташлайвердим. Мана, энди афсусланаман. Ваҳоланки, у билан қанча яхши-яхши одамлар бирга суратга тушишганди.

* * *

Фарғона вилояти партия қўмитасига кирганимда 30-йилларга оид муҳим ҳужжатларни кўрсатишди. Вилоят партия қўмитасининг партия назорати комиссияси Б. Ғаниеванинг Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасига ёзган мурожаатномасига биноан К. Ғайбуллаевга тааллуқли ҳужжатларни тўплашга ҳаракат қилган. Улар КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги марксизм-ленинизм институтининг Марказий архиви ҳамда Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг партия тарихи институтига сўров хати юборишганди. Москвадан келган К. Ғайбуллаев ва бошқаларнинг шахсий иши 1930 йилга оиддир. 11662 номерли бу иш 453 варақ бўлиб, унда Карим Ғайбуллаев, Ўлмас Алиев, Юсуф Ёқубовларнинг Самарқанддаги Сталин номли Марказий партия мактабида ўқиши давридаги масалалар атрофлича кўриб чиқилгани баён этилган.

Бундан 60 йил муқаддам жамланган ҳужжатларни бирма-бир кўздан кечираман. Рости, К. Ғайбуллаевнинг ҳаёти билан қизиқиб юриб, унинг дастлабки меҳнат фаолиятига оид ҳужжатларни учратаман, деб ҳеч ўйламагандим. Буни қарангки, ҳеч кутилмаганда уларга дуч келдим. Ўша йилларга оид ҳужжатлар ҳозирги кунда тўлиқ сақланганига ишониш қийин эди. Чунки «халқ душмани» бўлиб қамалган ёки отилганларга оид маълумотларни узоқ тутишмасди. Сақланган тақдирда ҳам уни осонликча кўрсатишмас ёки у ердаги кўпгина нарсаларни эълон қилишга руҳсат беришлари даргумон эди.

Марказий архивда узоқ вақтдан бери сақланаётган ҳужжатларни кузатар эканман, уларни эҳтиёт қилинганидан миннатдор бўламан. Зеро, бу жумҳуриятимиз тарихининг бир бўлагидир. Уни тўла афкор оммага ошкор айлаш ҳам қарз, ҳам фарз. Хўш, нега ўша тикланиш йилларида К. Ғайбуллаев ва унинг дўстлари масаласи шундай нуфузли ташкилот — ВКП (б) Марказий назорат комиссиясида кўрилди?

Йиғилиш протоколлари, тушунтириш хатлари, тавсияномалар, илтимосномалар, справкалар, туҳматлар, имзосиз хатларни варақлаган сари менинг кўз ўнгимда 30-йиллардаги мураккаб шароит янада ёрқинроқ намоён бўла бошлади. Тўғри, ўша кезда ҳеч кимга осон бўлмаганлиги аниқ. Аммо бир нарса, туҳмат, бир-бирига ишонмаслик, тўғри сўзли одамларни ҳибсга олиш каби ярамас холларга ўта эрк берилганлигига амин бўлдим. Қўлимдаги ҳужжатлар эса ўша вақтдаги ноҳақликларга қарши ўт очишган ҳақиқий инсонларнинг юрак ҳайқириғи эди.

Хўш, К. Ғайбуллаев нега Самарқандга бориб қолди, деган савол туғилади. Марғилонда косиб хонадонида дунёга келган Карим мураккаб ҳаёт йўлини босиб ўтган. Унинг ота-онаси жуда барвақт оламдан ўтишди. Уч акаси ҳар кимнинг эшигида сарсон-саргардон бўлди. Уларнинг бошини силайдиган бирорта меҳрибон топилмади. Фақат Октябрь инқилобигина Карим ва унинг жигарларини ўз бағрига олди. Маҳаллий мулкдор Мамашохўжанинг ҳовлисида очилган мактаб-интернатга қатнай бошлаган Каримга бахт кулиб боқди. Тинмай ўқиди, ўрганди. Шу боис тез орада тенгқурлари эътиборига тушади. Уни комсомол ячейкасига котиб қилиб сайлашади. Шаҳар комсомол қўмитаси ишида фаол иштирок эта бошлайди. Шу даврга келиб, аниқроғи, 1924 йилдан бошлаб унинг матбуотга бўлган қизиқиши туфайли газета ва журналларда мунтазам қатнаша бошлайди. У илк бор «Қизил Ўзбекистон», «Ишчи» каби газеталарда кичик-кичик хабарлари билан кўзга ташланди.

Эътиборимни Фарғона уезд комсомол қўмитаси томонидан берилган бир тавсиянома тортди. Унда шундай дейилганди: **«Ўртоқ Ғайбуллаев ўзини ноҳия, уезд комсомол қўмиталаридаги иш фаолияти даврида фаол ходим сифатида кўрсатди. Ҳозирги вақтда у уезд комсомол қўмитасининг инструктори сифатида иш олиб бораяпти. У ўз вазифасига лаёқатли. К. Ғайбуллаев уезд комсомол қўмитаси бюросининг аъзоси. Шу боис у уезд иқтисодий комиссия раиси вазифасига қўйишга лойиқ». Бу тавсиянома 1926 йил 16 июнда тасдиқланган бўлиб, унга Ўзбекистон ЛКСМ Фарғона уезд қўмитасининг масъул котиби Шодмонов, ташкилий бўлим мудирининг ўринбосари Ражабов, бюро аъзоси Оғажоновлар имзо чекишган.**

1927 йилда партия сафига қабул қилинган К. Ғайбуллаев ўз билимини ошириш учун Самарқанддаги Сталин номли Марказий партия мактабига юборилди. Бир йил ўтгач, у Москвада ўтказилган Бутуниттифоқ ишчи-деҳқон мухбирларининг IV кенгашида иштирок этди. В. И. Лениннинг синглиси, «Правда» газетасининг масъул котиби М. И. Ульянова имзо қўйган 452-мандатда шундай сўзлар бор: **«Ушбу Ўзбекистон вакили Ғайбуллаевга шу ҳақда берилдики, у «Правда» ва «Ишчи-деҳқон мухбирлари» қошидаги ишчи-деҳқон, ҳарбий ва ёш мухбирлар IV Бутуниттифоқ кенгашининг делегати бўлиб, ҳал қилувчи овозга эгадир. М. Ульянова, ташкилий комитет раиси. 1928 йил 27 ноябрь, Москва шаҳри».**

Ўқиш даврида дўсти Ўлмас Алиев билан Марказий партия мактабидаги тартибсизликларга чидаб тура олмайди. Дастлаб улар ўқув даргоҳидаги деворий газетанинг 1928 йилдаги 1, 2, 3-сонларида устма-уст танқидий мақолалар билан чиқишиб, бу ерда йўл қўйилаётган камчиликлар, ўқитувчиларнинг билим савияси пастлиги, айрим педагоглар ўз вазифаларини суиистеъмол қилишаётганлигини айтиб ўтишганди. Бу танқидга эътибор бўлмагач, «Қизил Ўзбекистон» газетасининг 1928 йил 240-сонида ва «Муштум» журналининг 1929 йил апрель ҳамда «Правда Востока» газетасининг 1929 йил 21 январь сонларида шу мавзуга қайтишди. Албатта, бундай бедодлик раҳбариятни ғазаблантирди ва улар гапга кирмайдиган талабаларнинг таъзирини беришга ҳаракат қилишди. Бетга чопар ўқувчилар группа ташкил қилишда, улар бир жойга тўпланиб, совет тузумига ва ўқитувчиларга нисбатан ҳар хил туҳматлар уюштиришда ҳамда дарсларнинг мунтазам ўтказишга тўсқинлик қилишда айбланди. Бу масала бир неча бор мактаб коллективи томонидан кўриб чиқилди. Аммо бош кўтарган талабаларни «инсофга» чақириб бўлмайди. Шундан сўнг мактаб раҳбарияти мурожаат этган Самарқанд вилояти партия қўмитасининг назорат комиссияси бу масалани кўриб чиқиб, ўзининг 1929 йил 10 апрелдаги қарори билан уларга хайфсан эълон қилади. Уларни узоқ қишлоқ партия ташкилотларига юборишни тавсия қилади. Бундан норози бўлган талабалар Ўзбекистон КП Марказий Қўмитасининг назорат комиссиясига мурожаат қилишади.

2

Ушбу масалаларни ўрганаётганимда қўлимга бир ҳужжат тушиб қолди. Уни қарангки, ўша кезда К. Ғайбуллаев Акмал Икромовни яхши билган экан. Чунки масала шу қадар чигаллашиб, уларнинг фойдасига ҳал бўлмаётганига ақли етган Карим 1929 йилнинг 21 мартида бевосита Марказий Қўмитанинг биринчи котибига мурожаат этади. Яна бир муҳим томони шундаки, рус тилида, жуда саводли ёзилган бу шахсий мактуб бевосита «Акмал ака», деб бошланади. Мен унинг охирги жумласидан бир парча келтиришни лозим топдим: **«Мен ҳеч қандай группачи эмасман. Аксинча — фаолман. Агар мен ҳақиқий группачи бўлсам, мени мактабдан ҳайдаб юборинг. Агар ундай бўлмасам, ўқишим учун шароит яратиб беринг, мактабни муваффақиятли тугаллай. Мана, 9 ойдирки, мен дарсларга тайёргарлик кўра олмаяпман. Шу боис қуйидаги ариза асосида бирор-бир чора кўришингизни илтимос қиламан».** Бу масалани кўриб чиққан Марказий Қўмитанинг назорат комиссияси Самарқанд вилоят қўмитасининг қарорини ўзгартириб, 1929 йилнинг 23 июлида **«группачиликда қатнашганлиги қайд қилинсин»**, деган фикрга келади.

Бунга ҳам қониқмаган талабалар ВКП(б) Марказий назорат комиссиясининг раиси Ярославскийга, ВКП (б) Марказий назорат комиссиясининг Ўрта Осиё бўлимидаги вакили Манжарага, «Правда» газетасининг масъул котиби Ульяноваларга мурожаат қилишади. Уларнинг аризасини кўриб чиққан Марказий партия назорати комиссияси 1930 йил 25 апрелда қабул қилган қарорида Ўзбекистон КП Марказий Қўмитаси фикрига қўшилади.

Ўқишни муваффақиятли тугаллаган К. Ғайбуллаев ўзини газетачилик ишига бағишлайди. Уни «Ёш ленинчи» газетасига ишга таклиф қилишади. Дастлаб, у газетани Самарқандда чоп этилишида жонбозлик кўрсатиб меҳнат қилади. Газета чиқариш Тошкентга кўчгач, у ҳам коллектив билан жумҳурият пойтахтига келади.

* * *

...Ўрмон акани уйидан топдик. Отахонни йўқлаб борганимизда, у яқинда Ригада дам олишдан қайтган экан. Анча тетик кўринади. 80 ёшдан ошган бу отахондаги ғайратга кўпчилик ҳавас қилса арзийди. Айниқса, унинг хотирасига қойил қолмасдан илож йўқ. Бундан 60-70 йил илгариги воқеаларни аниқ эслайди. Йилма-йил батафсил ҳикоя қилишга ҳаракат қилади.

У кишидан Карим Ғайбуллаев ҳақида суриштираман. Чунки бу икки инсон кўп вақт бирга бўлишган. Иккаласи ҳам марғилонлик.

— 1926 йилда комсомолга қабул қилишди, — деб эслайди Ў. Аҳмедов. — Шундан сўнг Марғилон шаҳар комсомол қўмитасида ишладим. Кейинчалик матбуотда қатнаша бошладим. Ўша даврларда «Ёш ленинчи», «Ишчи», «Камбағал деҳқон» газеталарига тинмай ёзардим. Бу борада Карим Ғайбуллаев маслаҳат ва ёрдамини аямасди. 1933 йилда мени ва Холбек Ёдгоровни «Ёш ленинчи»нинг муҳаррир ўринбосари бўлиб ишлаётган К. Ғайбуллаев Тошкентга таклиф қилиб қолди. Унинг мақсади бизни газетага ишга олиш эди. Ўша кезда Карим Комил Алиевнинг уйида турарди. Бир куни у менга:

— Сен ҳақингда Исроил Ортиқовга айтдим, — деб қолди.

Тенгқурлари ўртасида И. Ортиқовнинг обрўйи баланд эди. Биз унинг Карим билан яхши муносабатда эканлигидан ҳам хабаримиз бор. Тез орада мени жумҳурият комсомоли Марказқўми котиби йўқлаётганини айтиб қолишди. К. Ғайбуллаев иккovимиз унинг ҳузурига бордик. У бизни ўрнидан туриб, очиқ чеҳра билан кутиб олди. Уни илгари ҳам бир бор Марғилонда кўргандим. Шу боис у мени тезда эслади.

— Агар рози бўлсангиз, сизни комсомол ишига олмоқчимиз, — деди биз билан сўзлашиб ўтирган И. Ортиқов.

— Рози бўлавер, кам бўлмайсан,

3

— деди Карим.

Хўп демасдан бошқа иложим йўқ эди. Чунки шундай оловқалб икки инсон менга катта ишонч билдириб турса-ю, наҳотки уни оёқ ости қиламан? Тез орада Нурота ноҳия комсомол қўмитасига ишга юборилдим. У ердан Ромитан ноҳиясига ўтказишди. 1935 йилда эса Каттақўрғон шаҳар комсомол қўмитасининг биринчи котиби бўлиб ишлаб юрардим. Бизга муҳим топшириқ — Ғазғон мармарини Москва метроси қурилишига жўнатиш буюрилганди. Шаҳар ёшлари якдиллик билан бу ишга киришишди. Уни қарангки, Москвага метронинг очилиши муносабати билан бир группа комсомолларни таклиф қилишди. Бизни СССР оғир саноат халқ комиссари С. Орджоникидзе қабул қилди. Ғолибларни велосипед билан мукофотлаб, Сочида дам олишга йўлланма беришди. Бир неча бор ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи котиби А. Косирев билан учрашганман. Унга Ўзбекистон ёшларидан совға сифатида сопол товоқ олиб боргандим.

А. Икромовнинг қамоққа олиниши билан унинг «думи» сифатида бир қатор комсомол ходимларига ҳам айб қўйилди. Жумладан, И. Ортиқовнинг айби А. Икромовнинг қўл остида ишлагани бўлди. Бу ҳам етмаганидек қанчадан-қанча комсомол раҳбарлари қувғинга учради. Албатта, Ўрмон Аҳмедов ҳам омон қолмади. Кимдир уни **«И. Ортиқов юборган, аслида у Марғилондаги йирик бойнинг фарзанди, қамоқдан қочиб шу ерда жон сақлаган»**, деган туҳмат уюштиради. Бундай айблов тез орада ўзини кўрсатади. Уни шаҳар фаоллари йиғилишида ишдан бўшатишиб, қамоққа олишга қарор қилинди.

— Яхши одамлар ёрдамида, — деб эслайди Ў. Аҳмедов,— қамоқдан омон қолиб, Уйчи райижроқўм раисининг ўринбосари этиб тайинлашди. Тўрт йил ноҳия ижроия қўмитасининг раиси бўлиб меҳнат қилдим. 21 йил Бағдод, Фрунзе, Киров ноҳия партия қўмитасининг биринчи котиби бўлиб ишладим. 1966 йилдан бери қарилик гаштини сураяпман. Узоқ вақт мени қатағон йилларининг қурбонлари тақдири ўйлантириб келди.

* * *

...1937 йилнинг қора қуюни кун сайин қуюқлашиб борарди. У ўзининг мудҳиш изини ҳар қадамда қолдириб, элнинг энг азиз фарзандларини қон қақшатарди. Бундай бедодлик боис халқ учун жон куйдираётган партия, совет, комсомол ходимлари ноҳақ айбланиб, улар бирин-кетин ҳибсга олинарди. Айниқса, Ўзбекистон Коммунистик партиясининг июнь ойида бўлиб ўтган VII съездидан сўнг «халқ душманлари»ни фош этиш авж олиб кетди.

«Ёш ленинчи» газетаси ходимлари ҳам юз бераётган ноҳақликларни фақат ачиниш билан кузатиб боришарди, холос. Юраклари бу кўргулик учун безовта бўлса ҳам қўлларидан ҳеч нима келмасди. Айниқса, унинг муҳаррири Карим Ғайбуллаевнинг куйиниши чексиз эди. У кунда бўлмаса ҳам, кунаро «халқ душмани» деб айбланган сафдошлари тўғрисидаги мақолаларга қўл қўйиши ва уларни газета саҳифаларида зудлик билан чоп этиши лозим эди. Агар шундай қилмаса борми, ўзи ҳам қатағонликнинг қонли домига тушиб қолиши ҳеч гап эмасди. Муҳаррирни қадрдон дўсти, комсомол шоири Усмон Носирнинг ноҳақ қамоққа олиниши ташвишга солди. Ахир улар кўп вақтдан бир-бирларини яхши билишар, шу боис Усмоннинг ҳеч қачон ўз халқига душман бўлишига унинг кўзи етмасди.

Унинг азият чекишларидан фойда йўқ эди. Унинг дили билан иши бир эмаслигини англаб қолишса борми, муҳаррирнинг кунига маймунлар йиғлаши турган гап эди. Шу боис сабр қилишга, ҳаммасига чидашга, ёруғ кун келишини кутишдан бошқа иложи йўқ.

У хотини Башоратни жўнатиб, яхши иш қилганидан кўп бор хурсанд бўларди. Ҳар қалай ота-онаси бағрида. У ерда бунчалик азият чекмайди. Афсуски, жажжи қизи кўзи олдидан ҳеч кетмасди. Гўдакнинг жажжи бармоқлари эндигина сочларини силайдиган бир пайтда уларни Марғилонга юборишга мажбур.

Ўзбекистон комсомоли Марказий Қўмитасининг 1937 йил 14 сентябрда бўлиб ўтган бюро мажлиси «Ёш ленинчи» газетасининг муҳаррири Карим Ғайбуллаевни ўз вазифасидан озод этиш тўғрисида қарор қабул қилди. Унга редакциянинг олдин аксилинқилобчи деб тан олинган ходимлари Убайдуллаев, Тошматов, Рустамовларни қўллаб-қувватлаганликда ҳамда миллатчиликда айбланган ва ҳозир ҳибсда бўлган шоир Усмон Носир билан алоқаси борликда айб қўйилди. Бир ҳафта ўтар-ўтмас «Комсомолец Узбекистана» газетасининг муҳаррири Шуригин ҳам ишдан ҳайдалди. Унга: **«Ўзбекистон комсомол ташкилотларининг раҳбарлари орасида ва ҳатто Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитаси бюросидаги халқ душманларини фош қилиш борасида қатъий курашиш ўрнига атайлаб уларга ҳомийлик қилмоқда ва бу ёт кимсалар билан тил бириктирган»**, деган бўҳтон ёғдирилди. Тез орада бўлиб ўтган Марказий Қўмитанинг V пленуми бюро қарорини «бир овоздан» тасдиқлади ва Ғайбуллаев ҳамда Шуригинларни Марказий Қўмита аъзолигидан чиқарди. Жумҳурият комсомолининг VIII съезди икки муҳаррирни **«душман мардумларининг ёрдамчилари»**, деб эълон қилганди.

4

— Биз Тошкентда юз берган бедодликлардан бутунлай бехабармиз, — деб эслайди ўша кунларни Башорат Ғаниева. — Рости, Карим ака ҳамма вақт ҳам иши юзасидан бўлаётган гап-сўзларни бизга ошкор қилишни ёқтирмасди. У уйда бўлганида фақат кўнгил чоғлик билан вақт ўтказарди. Юрагида туғён ураётган дардларни ўзида олиб юрарди. Бир куни дадам газета кўтариб келди-да, у кишининг ишдан олинганини айтиб қолди. «Вой шўрим», дея ерга ўтириб қолибман. Ҳар нима бўлганда ҳам у кишига мендан кўра яқинроқ одам бўлмаса керак? Шундай экан, унинг душманлигини мен биринчи бўлиб англашим даркор. Ахир, ҳеч қачон бировга ёмонликни раво кўрмаган инсондан қандай кўнгил хиралик чиқиши мумкин? Бунга ҳеч ақлим етмасди. Бир неча кун ўтгач, унинг ўзи Марғилонга кириб келди. Юзлари сўлғин, рангларида ранг йўқ. Кўзлари қизарган. Тун ярмида хонадонимизда пайдо бўлди. Гўёки, кимдандир хавфсирагандек, яқинларни чақирмасликни тайинлади. Ҳеч ким билан кўришишни истамади. Фақат уйимиздагилар билан суҳбатлашиб, қизига узоқ тикилганча, чуқур хўрсиниб қўярди. Унинг жажжи юзини бетига босиб, меҳр билан ўпарди. Бу холни кўриб, қалбимнинг қаеридадир бир нарса узилгандек бўларди. Қаршимдаги мен учун азиз бўлган инсонни сўнгги бор кўриб турганимга ўша кезда ишонмасдим. Афсус, шундай бўлиб чиқди...

Карим Ғайбуллаев Тошкентга қайтар экан, тақдири нима бўлишидан огоҳ эмасди. Зеро, уни билганда ҳам бирор нима қилишга, бошқа томонга буришга қодир эмас. Айримлар сингари дўстларини сотадиган, ўзини қутқариб қолиш учун бор пасткашликни қила олиш қудрати унда йўқ. Уни дор остига олиб боришганда ҳам фақат бор ҳақиқатни сўзлайди. Марғилондан қайтгач, бир неча кун уйдан ҳеч қаерга чиқмади. Ҳатто редакцияга ҳам бормади, Ҳа-я, нима деб боради? «Халқ душмани», деб эълон қилинган муҳаррирга ким яқин кела олади? Ҳаммага аёнки, у билан сўзлашган ҳар қандай одамнинг куни саналган бўлиб қолиши ҳеч гап эмас. Демак, бошқаларга ёмонликни раво кўрмаслиги учун ҳеч кимга кўринмаслиги керак. Балки, ҳаммаси ўз ўрнига тушиб кетар, деган ўй унинг миясини куну-тун кемирарди. Аммо илиқ гапдан асло дарак йўқ.

Декабрнинг аёзли тунларидан бирида унинг хонадони яқинига машина келиб тўхтади. У дастлаб бунга ҳайрон бўлди. Анча вақтдан бери уларнинг кўчасидан машина ўтмаган, унинг овозини бу ердагилар ҳатто унутиб қўйишганди. Унинг хаёлидан, кимдир балки уни йўқлаб келгандир, деган фикр ҳам ўтди.

— Ҳозир очаман, — дея овоз берди. Унинг овозини эшитишгач, тақиллаш бир дам тўхтади. У эшикни очган заҳотиёқ кўзига қўл чироғининг ўткир нури тушди. Карим бармоқлари билан кўзини бекитди.

— Ғайбуллаев сиз бўласизми, — дафъатан берилган савол уни шошириб қўйганди.

— Ҳа.

— Қани кийининг, биз билан кетасиз, — бу галги қўпол буйруқ унинг юрагига наштар бўлиб санчилди.

— Сизни ҳибсга олиш буюрилган.

— Ҳибсга...

— Ҳа!

— Нега?

— Ўзингизни гўлликка солманг, ҳаммасидан ҳабарингиз бор. Сизни ҳам «дўстларингиз» олдига олиб бормоқчимиз. Улар сизсиз зерикиб қолишган...

У НКВД ходимлари олдига тушди. Устига ташлаб олган тўнни ҳам олишга руҳсат йўқ. Ҳатто иссиқроқ кийинишни ҳам унга раво кўришмади. Қўлига кишан солишиб, усти ёпиқ машинага тиқишди.

— Биз у кишининг қамоққа олинганини газета орқали билдик, — дейди кўзига ёш олиб Башорат она, — отам газета кўтариб ҳовлиқиб кириб келдилар. Нигоҳим газетага тушди-ю, юрагим шувиллаб кетди. Бу менга қадрдон бўлган ва ундан Карим аканинг нафаси келиб турган «Ёш ленинчи» эди. Ҳар сафар у ўз газетаси билан фахрланарди. Унда берилган мақолаларнинг жанговарлиги билан бошлари осмонга етарди. Уни қарангки, худди шу газетада Карим Ғайбуллаевнинг қамоққа олингани хусусида хабар босилган эди.

Мен Тошкентга зудлик билан бормоқчи бўлдим. Аммо ёш бола билан қаерга боришга, кимга учрашишга ақлим етмасди. «Ҳозир Тошкентга борадиган пайт эмас, — дея отам мени йўлдан қайтардилар. — Ҳаммаси ўрнига тушиб кетгач, ўзи қайтиб келади, сен ҳозир бориб нима қила олардинг, ҳеч кимни танимасанг, барибир гапингга ҳеч ким қулоқ солмайди. Балки сени ҳам қамаб қўйишлари мумкин, худо сақласин». Бизнинг кутишдан бошқа иложимиз қолмаганди.

Нимасини айтай, кутиш қимматга тушди. Тақдир уларни К. Ғайбуллаев билан бир умрга ажратганини анча кеч англашди. 1938 йилнинг охирларида почтачи хат ташлаб кетганда улар дастлаб ҳайрон бўлишди. Рости, ҳеч кимдан хат кутишмасди. Айниқса унинг тагидаги адресига нигоҳлари тушиши биланоқ юраклари орқага тортиб кетди. У ерда Магадан вилояти кўрсатилганди. Уни қарангки, хатнинг устидаги ёзувлар Карим Ғайбуллаевга тегишли эди. Негадир, хатни у рус тилида ёзганди. Мактубда ҳозирча узоқ юртларда бўлишга мажбур эканлиги, ўн йилга қамалгани баён қилинганди. Бундай шум хабардан огоҳ бўлган Башорат ўзини қўярга жой топа олмасди. «Нега, нима учун, қайси айблари эвазига», деган саволлар кетма-кет келарди-ю, аммо биронтасига жавоб топиш амри маҳол.

5

Яна узоқ вақт тутқундаги муҳаррирдан дарак бўлмади. Унинг бундай одати йўқлигидан хабардор бўлган хотини туну-кун кутарди. Бир оғиз сўз эшитишга орзуманда. 39-йилнинг бошларида яна бир хат келди. Унда ўзини ва қизини эҳтиёт қилиши тайинланганди. Агар ўлмаса, албатта Марғилонга қайтишини билдирганди. Тақдир тақозоси билан узоқларда вафот этса, асло турмуш қурмаслигини илтимос этганди. Уни қарангки, унинг ўлими кўп йиллар номаълум бўлиб қолди. Фақат Башоратга эмас, кўпчилик учун узоқ Сибирь аёзларида мангуликка бош қўйганлар ҳақида маълумотлар темир сандиқларда сақланарди. «Халқ душман»ларининг ўлими тўғрисидаги ҳужжатлар ошкор қилинмасди. Гўёки, уларнинг вафоти ҳам хавфли бўлиб кўринарди. Улуғ Ватан урушидан сўнг Б. Ғаниева эрининг тақдирини билиш мақсадида кўп уриниб кўради. Аммо унинг барча ҳаракатлари зое бўлиб, ҳаммаси илгаригидек номаълумлигича қолиб кетаверди. Ниҳоят узоқ вақтдан сўнг олган бир энлик қоғоз унинг бағрини қон қилди. **«Марғилон шаҳар ЗАГС бюроси мудирига! Биз сизга 1906 йилда туғилган ва бизда 1942 йил 9 октябрда вафот этган Ғайбуллаев Каримни излаётган Ғаниева Башоратнинг аризасини юборяпмиз. Унинг вафотини рўйхатга олиш юзасидан маълумот сизнинг ЗАГС бўлимингизга 1944 йил 10 январда, 235630 номери билан юборилган. Аризачига Ғайбуллаев К. нинг ўлими тўғрисида гувоҳнома беришингизни сўраймиз.**

Журавлев, бўлим бошлиғи».

Бу хабар уни ларзага солиб юборди. Нима бўлганда ҳам ҳеч ким унинг ўлимини кутмаганди. Ҳар бирлари Карим Ғайбуллаев бир кунмас бир кун албатта қайтиб келади, деган ўй билан яшарди. Уни қарангки, шундай инсонга фарзанди ҳам насиб қилмади. Қизи Мамлакат 4 ёшга етар-етмас оғир хасталикка чалиниб оламдан ўтди. Бундай кўргиликдан Башорат бошини ургани жой топа олмасди. Бамисоли, дилибағри қонга айланганди. Аламини кимдан олишни, дардини кимга айтиб, йиғлашни билмасди. Уруш йилларида кун кўриши, айниқса, қийин бўлди. Унинг куни базўр ўтарди. Ҳалиям қўлида гулдек ҳунари бор экан, агар шу бўлмаганда қоли ҳароб бўлиши турган гап эди. У эртадан кечгача дўппи тикиб, бозорга олиб чиқарди. Уни сотган пулига рўзғор тебратишарди. Энг ачинарлиси, шу вақтда уни ҳеч қаерга ишга олишмади.

Ниҳоят роппа-роса 30 йилдан сўнг, аниқроғи 1967 йил 11 октябрида СССР Олий судининг Ҳарбий коллегияси К. Ғайбуллаевни бутунлай айбсиз, деб топди ва уни ўлимидан сўнг тўла оқланганлигини эълон қилди. Ҳа, ҳақиқат узоқ вақтдан сўнг барқарор бўлди. Шундан сўнг Б. Ғаниева Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси номига қуйидаги мазмунда хат битади: **«Эрим Ғайбуллаевни қамоққа олишда бизнинг оилага тегишли бўлган кўпгина буюмлар ҳам мусодара қилинган. Агар иложи бўлса, уларни қайтаришда ёрдам беришингизни сўрайман. Ёки буюмнинг қийматини тўлашини илтимос қиламан. Мен учун унинг китоблари ва суратлари бебаҳо ҳисобланади. 1968 йил 27 март»** Бир ойдан сўнг жавоб мактубини олди. Унда: **«Сизнинг аризангизда қўйилган масалани кўриб чиқиш учун СССР Олий Судининг Ҳарбий коллегиясига жўнатилди»**, дейилган эди. Аммо у ердан ҳамон жавоб олингани йўқ. Жавоб бўлмаслиги ҳам эҳтимолдан холи эмас. Чунки нима деб жавоб беришади? Зеро, Б. Ғаниевага ўхшаб отаси, турмуш ўртоғи, акаси-укаси, яқин қариндоши тақдири учун қайғураётганлар миллионлаб топилади. Уларнинг ҳар биридан ҳам ҳибсга олиш пайтида бор-бути тортиб олинган. Сўнг эса беорларча йўқ қилинган, ёки бўлиб олишган. Энди эса ўша бедодлик учун ҳеч кимнинг жавоб бергиси йўқ.

Гап орасида Б. Ғаниева ҳеч қачон нафақа олмаганлигини айтиб қолди. Олдин хайрон бўлдим. Нафақасиз шунча йил умр кечирмоқда. Яхшиямки, укалари ва жиянлари бор. Агар улар бўлмаса-чи? Додини кимга айтади? Мен шу масалада Марғилон шаҳар ҳамда Фарғона вилоят социал таъминоти ва меҳнат бўлимидаги масъул ўртоқларга мурожаат қилдим. Улар ҳам бу масалада менга ойдинроқ бир гап айта олишмади. Чунки, уларнинг фикрича, қарилик нафақаси фақат меҳнат стажига қараб белгиланар экан. Бошқа тақдирда...

Наҳотки, шундай бўлса? Агар, эри туфайли ўз вақтида ишга жойлаша олмаган бўлсачи? У тақдирда қандай кун кечириши лозим? Бу ҳақда ҳеч бир ўйлаб кўрилганми? СССР Олий Совети Президиумининг 1981 йил май ойидаги Фармонига биноан қатағон бўлган шахслар оиласининг қаровсиз қолган аъзоларига нафақа тайинлаш кўрсатилган. Афсуски, менга шу Фармонни кўрсата олишмади, ҳатто уни турғунлик йилларининг «меваси» деган фикрни ҳам англатишди.

* * *

УША КУНИ ТОНГДА Башорат она мени «Қизил ой» кўчасининг бошигача кузатиб чиқди. Сезиб турибман, унинг мендан умиди катта. Рости, орзу-ўйларининг қайси бири амалга ошади-ю, қайси бири шундайлигича қолиб кетади, билмайман. Улардан бирини фақат келтирмоқчиман, холос. Ноҳақ қурбон бўлган Карим Ғайбуллаевнинг номи абадийлаштирилишини она туну-кун кутади. Унинг номидаги кўчадан бир зум юришдек орзу, бутун вужудига сингиб кетган! Зеро, уни амалга ошириш эса шунчалик қийин масала эмас...

Ислом УСМОН.

6

Ёшлар ижоди

Хотиралар

Эсимга тушган дам — олар ҳушимни
Дағалроқ тахтадан қилинган супа.

Энг ёрқин рангларга бўяр тушимни
Меҳмон кутиб турган илҳақ кўрпача.

Мен кийиб кичрайтган ўша беқасам
Камзулимнинг ранги камалак эди.

Бахтлийдим аямдан дакки емасам —
Сочларимнинг ўзи жамалак эди.

Пайкал четидаги тутлар мисоли
Пахтазор йўлини ҳамон пойлайман.

Тузлардан чанг ютса шудгор шамоли
Унинг дардларини қайга жойлайман!

Ғўзага енг бўлиб совқотганимда
Пахтанинг дардида куйиб исиндим.

Чаноқлар чиниқиб, кун ботганида
Бардошнинг қаҳрига дуч келиб синдим.

Қалбимнинг энг теран тубига чўккан
Хотиралар бугун тирилди қайтиб.

Сукунатдан ҳориб, уйқуга чўмган.
Руҳимни уйғотди эртаклар айтиб...

* * *

Хаёлчан борардим гавжум кўчадан
Ногоҳон бир аёл йўлимни тўсди.

Қўлидан гўдагин тушириб, шартта
Менинг қучоғимга отди ўзини.

— Опажон, кечиринг таний олмадим, —
Мен ерга қарайман хижолат чекиб.

У менинг сўзимни эшитмади ҳам,
— Сира ўзгармабсан, — деди энтикиб.

Кўзлар оловида кўриб қоламан,
Қачондир йўқотган қайноқ ёшимни.

Бағримга босаман қайта қучоқлаб:
Наҳот танимадим партадошимни!

— Кўпдан ташна эдим сени кўришга...
Суриштириб кетди бари-барини.

Сўнг эса чақирди ҳаяжон билан
Беш ёнга тўзиган болаларини.

Ёвқараш қилмади бирортаси ҳам,
Ҳаммаси шошилди қучоқларимга.

— Аям расмингизни кўрсатган кўп бор,
— Мен ҳам мақтанганман ўртоқларимга!

— Шеър ўқиб берасан укаларингга
Ўртоқжон, хўп дегин — уйга юра қол!

Мени соғинишга фурсат топади
Беш бола юкидан ортиб бу аёл!

РОСТ БЎЛДИ

Мен сизни кута-кута
Кунларга қулоқ солдим.
Йўлга кўз тута-тута —
Ўзим кўздан йўқолдим.
Изингизга зор бўлиб
Йўлларим оролланди.
Туйғулар ашъор бўлиб,
Қоғозлар қароланди.
Сирларимиз фош бўлди,
Сел бўлдим куйганимдан.
Ишқингиз талош бўлди —
Тош бўлдим суйганимдан.
Ўша тошни узоққа,
Отсангиз ҳам майлийди.
Мен қоришиб тупроққа
Сўнг кўкарсам қанийди!
Суйганим-чун — сиз
куйманг,
Қўрқманг оғу ичмайман.
«Қутулдим» деб
суюнманг —
Мен сиздан ҳам
кечмайман.
Йиғлайвериб кўзимдан
Олганим қасос бўлди.
Сизни топдим, ўзимдан
Айрилганим рост бўлди.

Замира ЭГАМБЕРДИЕВА.

Инсон ва унинг иши

Ветеранларга қулайлик

Матлубот кооперацияси ветерани Қодирали Йўлдошевнинг меҳнат дафтарчасида фақат битта: «9-дўконга мудир қилиб тайинлансин» деган ёзув бор. Ана шунга ҳам 45 йил бўлибди.

...Урушнинг охирги йили тугаб борарди. Ҳамма ерда бўлганидек «Савай» совхозида ҳам ишчи қўллари етишмасди. Қишлоқ дўконига кимни раҳбар қилишни билишмасди. Ана ўшанда ҳисобчи бўлиб ишлаётган 16 ёшли Қодиралини шу лавозимга қўйишга қарор қилдилар. У фақат битта шарт билан, яъни катталар фронтдан қайтиб келгунича вақтинча ишлашга рози бўлди...

Урушдан ҳамма ҳам қайтиб келмади, одамларнинг етишмаслиги анча вақтгача сезилиб турди. Шундай қилиб Қодирали дўконда бир умрга қолиб кетди.

Қўрғонтепа ноҳия матлубот жамиятининг бу дўкони ҳозир Улуғ Ватан уруши қатнашчилари ва ногиронларга хизмат қилади. Дўкон мудири Қ. Йўлдошев уларга кўп ғамхўрлик қилмоқда. Ажратилган нарсаларнинг ҳаммасини тўла олишга ҳаракат қилади, ўз харидорлари учун талаб катта бўлган колбаса, қуйилтирилган сут, гўштдан тайёрланган консерва сингари қўшимча маҳсулотларни «ундириб» келади.

Ветеранлар дўконда дам олишлари ҳам мумкин. — Бу ерга юмшоқ ўриндиқлар ўрнатилган, ҳар доим иссиқ чой тайёр. Бу ерга келган бирон киши икки қўли бўш ҳолда чиқиб кетмайди. 520 нафар харидорнинг ҳар бирига ҳисоб-китоб дафтарчаси очилган. Бу дафтарчага қанча маҳсулот берилганлиги қайд этилади, мижоз тўғрисидаги батафсил маълумотлар: унинг қаерда туриши, телефон номери ёзиб қўйилган. Шу сабабли маҳсулотлар келиши билан ветеранларга ўша заҳоти хабар қилинади.

Қодирали аканинг шахсий ҳаёти қандай кечди?

— Бизнинг ўқишимиз учун уруш халақит берди, — дейди кооператор, — шу сабабли рафиқам Марҳабоҳон билан биргаликда болаларимизнинг ҳаммаси маълумот олишларига ҳаракат қилдик. Катта ўғлим Шермуҳаммад шифокор, қизларим Азизахон, Салимахон, Ҳалимахонлар олий маълумотли муаллим бўлиб етишганлар, Пирмуҳаммад Самарқанд дорилфунунини тугатмоқда, Раҳматулло техникумни битиргач слесарлик қиляпти. Энг кенжатойим — Нурмуҳаммад эса ота касбини танлади. Уларнинг ҳаммаси уйли-жойли. 20 дан ортиқ набирамиз бор...

Одамларга хизмат қилишни ўзининг олий бурчи ва қувончи деб ҳисоблайдиган «Савай»лик камтар ва самимий кишининг тақдири ана шундай.

У. САКСОНБОЕВ.
(ЎзТАГ).
Андижон вилояти.

СОВҒА

ТОШКЕНТДАГИ 29-болалар уйи тарбияланувчилари ва 98-мактаб-интернатда таълим олаётган афғонистонлик етим болалар қишки таътил кунларида совға олишди. Уларнинг энг кичикларини жумҳурият Қизил ярим ой жамияти фаоллари қўғирчоқ театри томошасига таклиф қилишди, кейин эса болаларга совғалар тарқатишди.

Убайдулла ИБРОҲИМ Хитой Халқ Республикасининг Шарқий Туркистонида кўзга кўринган ёш уйғур адибларидан биридир. У кўплаб насрий ва шеърий китоблар муаллифи бўлиши билан бирга «Шин-жонг ёшлари» журналининг бош муҳарриридир. Қуйида унинг қаламига мансуб ҳикояни эълон қилмоқдамиз.

БИР ПАРЧА ЕР

Ҳикоя

Мен уйқуси сергак одамман. Масалан, айтайлик мунгли алла оҳангида енгил тебранаётган бешикдаги ширин уйқумни пашшанинг билинар билинмас ғўнғиллаган товуши бузиб, арзимаган ташвиш ҳам мени ширин тушларимдан маҳрум қила олади.

Шитир... шитир... шитир...

Шитирлаган товушдан уйғониб кетдим. Дадам билан ёнма-ён ётиб дардлашганимизча уйқуга кетибман. Орадан бироз фурсат ўтган бўлса керак. Фосфорли қўл соатимнинг миллари тун зулматининг умри тугаётганидан хабар берарди. Кўзимни юмиб, ухлаш ниятида қилган ҳаракатларим бефойда. Фикрим иродамга бўйсунмас, юрагимнинг ҳали изига тушишига улгурмаган гупирлаб уришлари миямда шаклсиз тумандай кезиб юрган туш манзараларини бир-бирига улаб, нохуш бир кайфият пайдо қиларди.

Тушимда нохуш бир манзара намоён: бепоён майдондаги гулзорнинг ўртасида қад кўтарган дадамнинг ҳайкали устига кўтарилган қуёш, еру-осмонни қип-қизил рангга бўяб, аёвсиз қиздирар, ранг-баранг гуллар умрини шафқатсизлик билан кўз ўнгимда хазон қиларди. Бир зумда дадамнинг ҳайкали, ёниб бўлган дарахтдан қолган қоп-қора бадшакл устунга ўхшаб қолди. Бир гала бехосият қарғалар бу устун узра чарх уриб, хунук қағиллашаркан, бирдан устун гумбурлаб қулаб, ер қаърига кириб кетди. Кейин бир нафас ҳукм сурган жимликни бузиб, ер қаъридан отилиб чиққанича осмонга парвоз қилди, қора тутунга айланиб кўздан ғойиб бўлди.

Туш қизиқ нарса-да. Гоҳ ўтмишни эсга солса, гоҳ келажакнинг ишораси сифатида кўнгилда таъма ёки ғашлик пайдо қилади. Ёмон туш кўриб, сени «қора босганда», ўтмишни эмас, келажакни кўпроқ ўйлаб қоларкансан киши. Туш қолипсиз бир сезги деган хулосамга ҳарчанд ўзимни ишонтиришга ҳаракат қилишим фойдасиз. Ёши саксондан ошиб қолган дадамдан хавотирландим шекилли, миямга жуда совуқ бир хаёл келди. Сесканиб, дадам ётган ўрнига кўз ташладим. Гулдор чит кўрпанинг ярми қайрилган, дадамнинг ўрни бўш. Ўриндан сал нарироқда турган уч тоғора лиқ тўла буғдой, ёғи тугай деб қолган жинчироқнинг хира ёруғида ўзгача бир манзара касб этарди.

Дадам қариганига қарамасдан ҳали жуда тетик эди. Умри деҳқончилик билан ўтган зуваласи пишиқ падарим, онамдан айрилган тўрт йилдан буён тиниб-тинчимас, ўз ташвиши билан ўзи овора эди. Ўзига тегишли ердан бошқа, қишлоқ қўмитасидан яна икки мо[1] ер сўраб олган. Эрта баҳордан кеч кузгача қора терга ботиб, ҳосилни ҳеч бировнинг ёрдамисиз ўзи йиғиштириб олибди. Марҳум онамнинг қирқини ўтказишга келганимда дадам билан орамизда бўлган суҳбат ҳеч ёдимдан чиқмайди. Қишлоқ чеккасига жойлашган уйимизда унинг ёлғиз қолишини ўйлаб, ўзим билан олиб кетиш ниятида эканлигимни айтганимда, дадамнинг кўзларида ёш қалқиб, хазин овозда гап бошлади.

— Ўғлим, сендан у дунё бу дунё розиман. Бу гапингни ўн-ўн беш йил олдинроқ айтганингда ўйлаб кўрардим, у вақтларда мени она ерга боғлаб турадиган ҳеч бир нарса йўқ эди. Ҳозир бўлса... Кўнгил узолмайман...

Дадамнинг бир чеккада ёлғиз яшашини мен ҳеч тушуна олмадим. Унинг нигоҳидан ҳам бирор-бир маъно илғаб олиш мушкул эди.

Юриш-туришларига қараб дадамни зуваласи пишиқ, тетик деганим билан, ёши унинг қариганлигини ошкор қилиб турарди. Олдинги сафар келганимда чақнаб турган кўзларига энди хира парда тортилиб, юзлари салқиган ва назаримда ажинлариям бирмунча кўпайгандек. Ярим тунда ташқари чиқмоқчи бўлиб, у бу нарсага қоқилиб тушса нима бўлади?..

Астарлик чопонимни елкамга ташлаб, оҳиста ташқарига чиқдим. Ойдин тун. Борлиқ мавжудотнинг ёруғликдан оладиган ҳалол насибасига кушанда бўлган қора булут, ўлжасидан ажралган Сайёддек осмон гумбазининг ўртасида кумуш товоқдек оқариб турган тўлин ой томон ўзининг беҳисоб қора «қўлларини» чўзиб турарди. Зироатлари йиғиб олинган беҳисоб далалар, арава изидан пора-пора бўлиб ётган тупроқли йўллар, йироқ-йироқлардаги кузги буғдойзорлар ой нурида ястаниб ётар, сирли бир сокинлик ҳукмрон. Фақат сарғайиб, хазон бўлган япроқлар ер билан қучоқлашадиган висол дамларига ошиқаётганлигиданми, ёки волидаси она — дарахт билан видолашаётганиданми, енгил шилдирарди.

Оғилхонанинг бурчагидан қайрилиб, уйнинг орқа тарафига ўтдим. Йигирма қадамча нарида, шудгор ўртасида турган одамни кўриб, қадамимни секинлатдим.

Қай кўз билан кўрайки, дадам ер ўртасида сукут сақлаб, бир нуқтага тикилганича жим турарди. Бу ҳол узоқ давом этмади. У эгилиб, назаримда тупроқни пайпаслай бошлади. Унинг ҳаракатлари енгил, эҳтиёткорона бўлиб, гўё «ерга озор етмасин» деяётгандек эди. Ердан бир сиқим тупроқни ҳовучлаб оларкан, ўрнидан туриб, кўзларига яқин келтирди. Кейин... тупроқни ҳидлай бошлади. Унинг бу машғулотдан баҳра олаётганлиги, лаззатланаётганлиги кўриниб турарди. Дадамнинг қошиқ тутганда, кетмондастани силлиқлаш учун пичоқ олганда титрайдиган қўллари титрамас, номоз ўқигандан кейин ёнбошлаб қоладиган ҳорғин гавдаси назаримда ҳозир янада бақувватроқ бўлиб кўринарди. Номозшом пайти чой қуяётиб, пиёланинг тўлган-тўлмаганлигини, жойнамознинг ўртаси қаерда-ю, чети қаердалигини фарқ қилолмайдиган кўзларига ғойибдан нур келдими? У чексиз куч-қувватга тўлгандай шудгор узра шаҳдам қадам ташлади. Чаққонлик билан шудгордан иккита катта-катта кесакни олиб, бир-бирига уракан, майдаланиб сочилган тупроққа қўлларини тутди.

Дадамнинг «тунги сайрини» томоша қилаётиб, бўлиб ўтган бир воқеа ёдимга тушди. Коммуна[2] қурилгандан кейин орадан уч-тўрт йил ўтган бўлса керак ўшанда. Отряд ошхонасидан ўрта ҳол кишиларга бериладиган икки дона зоғора билан жон сақлардик. Мактабга оч-наҳор қатнаб юриб, охири ётиб қолдим. Юзимга, бўйинларимга ва кафтларимнинг орқасига темиратки тошиб кетди. Дадам билан ойимнинг аҳволини кўрсангиз эди ўшанда. Ўз ризқ-насибалари бўлган бир бурда зоғора нонни емасдан менга едира бошлашди. Фойдаси бўлмади. Шу кунларда дадам уйимизнинг орқасидаги катталиги кигиздек келадиган бир парча ерни кўзлаб юрган экан. Айни баҳор фасли эмасми, дадам ерни бегона ўт-ўландан тозалаб, чопиб, саккиз-тўққиз ковакка қовоқ экди. Дадамнинг айтишига қараганда қовоқ пишса, қорнимиз анча-мунча тўйиб қоларкан. Қовоқнинг униб чиқишини сабрсизлик билан кутдим. Қовоқпоя шох отиб, ўрмалаб кетди. Палакдаги қовоқларнинг пишган пишмаганлигини билмоқчи бўлиб, тирноқларим билан тирнаб кўрардим.

Бир куни отряд ҳисобчиси отряд бошлиғи билан етаклашиб келдида, катта-кичик қовоқларни санаб, дафтарига ёзди. Уларнинг айтишича отряднинг еридан униб чиққан бу қовоқлар отряд мулки эмиш.

— Инсоф қилинглар, — деди дадам чидаб туролмасдан. — Ташландиқ ерга озмунча куч сарф қилдимми? Сизлар ерни хўрладинглар, мен уни қадрладим. Ҳеч бўлмаса ҳосилнинг ярмини менга қолдиринглар, болачақам оч!

— Гап битта, қулоқ иккита, — деди отряд бошлиғи дағдаға билан, — қовоқларга қўл теккизишга ҳаққинг йўқ!

Дадамнинг жаҳли чиққанда у ҳеч кимдан тап тортмас, қиламан деганини қилар эди. Шу куни кечқурун у энг катта қовоқдан биттасини узиб, парчалаб қозонга солди.

Сўлагимни ютиб, сабрсизлик билан пишишини кутиб турганимда, бирдан қиёмат қойим бошланиб қолмайдими. Кимдир мўримиздан тутун чиққанини отряд бошлиғига чақиб қўйган. Отряд бошлиғи ҳовлига бостириб кириб, қозонни тепиб юборди. Бошлаб кирган одамларига қовоқларни узиб, ошхонага олиб боришларини, палакларни юлиб ташлашни буюрди. Дадам бу муттаҳамларга бас келолмади. Узилган бир дона қовоқ бадалига оиламиз эртасига оч қолдирилди.

Қовоқ экилган ўша бир парча ер бир неча йиллар каровсиз ётди. Қора қамиш ўсиб, тўқайзорнинг бир парчасига ўхшаб қолди. Дадам ўша ернинг атрофидан ўтиб қолгудек бўлса, авзойи ўзгариб «уф» тортарди. У чоғларда мен бунинг сабабини тушунолмасдим. Дадам қорнининг очлигига чидай олмаётган бўлса керак деб ўйлардим.

Ҳозир ёшим улғайиб, оқ-қорани таниб қолган бўлсам керак, дадамнинг қилиқлари менга бир қарашда ғалати туюлгани билан ҳамма гапни дарров фаҳмладим. Унинг ер билан тўйиб-тўйиб сирлашишига халақит бермаслик учун ортимга қайтдим.

Дадам кафтидаги тупроқни оҳиста ерга қўяркан, яктагини ечиб, ерга ёйди. Яктак устига ёнбошлаб, шу топда ўзининг ягона йўлдоши бўлган она ер билан сўзлашарди, — унга юрак сўзларини изҳор қиларди: ердан энг таъсирли ҳикояларни англарди; ер билан қучоқлашиб, висол шодлигига ғарқ бўлаётганди назаримда.

Ҳайҳот, мен нималарни кўраяпман!

Кўрганим дадам эди. Йўқ, дадам ер билан, ер дадам билан эди.

Уйқумни ҳаргиз сергак дейишим нотўғри экан. Азонда уйғонсам, дадам жойнамозда ўлтириб, ўзининг яхши кунларга етганига шукрона айтаяпти. Шунчалик қаттиқ ухлабманки, ҳатто дадамнинг ўрнидан туриб номозга ўлтирганини ҳам сезмабман.

Муҳаммад ҲАМРОЕВ
таржимаси.

1. Хитойдаги ер ўлчов бирлиги.

2. 60—йилларда Хитойда коммуна қуриш компанияси авж олган. Қишлоқ ерларидаги аҳоли коммуналарга бирлаштирилган. Ер умумий бўлиб, ҳеч ким шахсий фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлмаган.

Саҳнага чиқиш олдидан...

Сураткашлар Ф. Қурбонбоев, Р. Нуритдинов (ЎзТАГ).

Биз—байналмилалчилармиз

ВОБКЕНТЛИК АЁЛ

Мамдуда аяни кўрган киши сира ҳам бошқирд қизи деб ўйламайди. Ўзига ярашган кенг кийимлари, катта рўмол боғлаб юришлари, ийманиб, ўйлаб гапиришлари айни пахтакор аёлларимизни эслатади. Ая билан суҳбатлашиб тўймайсиз.

Унинг ноҳиямизга келиб қолганининг ўзи бир тарих. Мамдуда Ҳабибраҳмонова Бошқирдистонда туғилган. У 5 ёшда эди, фашистлар Ватанимизга хиёнаткорона бостириб кирдилар. Кекса-ю ёш қўлига қурол олиб, она замин ҳимоясига отланди. Мамдуданинг ҳам отаси жанггоҳга кетди. Оғир очарчилик кунлари бошланди. Оила бекаси Райнилҳаёт опа 3 гўдагига нима едириб, нима кийдиришни билмасди. Шунда Райнилҳаёт опа болаларини етаклаб Вобкентда яшайдиган қайнопасиникига келди. Амма уларни илиқ кутиб олиб, очликдан тинкаси қуриган жиянларини бағрига босди.

— Келиб яхши қилибсизлар. Ҳаммамиз қишлоққа кўчиб бориб, колхозда ишлаймиз. Сабзавот етиштирамиз. Бир амаллаб сигир олсак, оғзимиз оққа тегиб, болалар сут-қатиққа ёлчиб қолишади. Ёзда эса мева-чева билан кун кечирса бўлади, — деди у келинига ишонч билан. Райнилҳаёт опанинг кўнгли анча таскин топди.

Улар «Пахтакор» колхозига кўчиб бордилар. Қайнопа, келин хўжаликнинг 6-бригадасида меҳнат қила бошлашди. Мамдуда билан укалари эса қишлоқ болаларига эл бўлиб кетишди. Ўзбек тилини ўрганиб, мактабга қатнай бошладилар. Уруш тугаб, ҳаёт яна ўз изига тушди. Мамдуданинг укалари киндик қонлари томган жойни қўмсаб қайтиб кетдилар. Мамдуда эса оғир кунларида паноҳ бўлган, меҳрибон аммасини ёлғиз ташлаб кета олмади. Ўрта мактабни тугатиб, колхозда ишлай бошлади. Шу-шу Мамдуда вобкентлик бўлиб қолди.

— 47 йилдан буён қишлоқда яшайман. Бирор киши сен бошқа миллат вакилисан, деб камситганини эслай олмайман. Фарғонадаги воқеаларни эшитиб, бутун вужудим музлаб кетди. Тўғри, ҳаётимизда муаммолар кўп, аммо уни бир-биримизнинг бошимизни ёриб эмас, аҳиллик билан бартараф этишимиз керак, — дейди Мамдуда ая.

Аянинг турмуш ўртоғи Жайсан Неъматов М. Горький номли мактабда хўжалик ишлари бўйича директор ўринбосари бўлиб, узоқ йиллардан буён ишлаб келмоқда. Улар 8 фарзандни тарбиялаб, вояга етказишди. Мамдуда ая болалари билан фахрланади. Чунки ўғил-қизлари ўрта мактабда аъло баҳоларга ўқиб, кейинчалик олий ўқув юртларида таълим олдилар. Улар кўпчилик ота-оналардек институтларнинг эшиги остида ётиб олишгани йўқ. На Мамдуда ая, на Жайсан ота болаларини «ўқи» деб мажбур қилишмади. Улар ўзлари мустақил касб танлашди. Тўнғичлари Самад Неъматов Тошкент алоқа институтини битирган, фан номзоди. Савлат эса Тошкент Давлат тўқимачилик ва енгил саноат институтида таълим олиб, ўз соҳаси бўйича меҳнат қилмоқда. Гулфира ва Ҳидоятилло педагог, Неъмат ва ва Ғайратжонлар Тошкент халқ хўжалик институтида таҳсил кўришмоқда. Кенжа қизи Гулчеҳра эса ТошМИ талабаси. Ўғил-қизлар турмуш қуриб, Неъматовлар хонадони кўп миллатли — аҳил оилага айланди. Келинларининг бири ўзбек, бири татар, яна бири тожик қизи.

М. ХОЛОВА.
Бухоро вилояти Вобкент ноҳия «Ленин йўли» газетаси маданият бўлими мудири.

«ИНСОФСИЗ»

(ҲАВЖИЯ)

Автокасса ёнида тумонат одамлар орасидан зўр-базўр сиқилиб чиққан кишига пешвоз бўлдим. У олган билетларини баланд кўтарганича бутун вужуди билан четга интиларди.

— Олдингизми?

— Ҳа, олдим, — деди у костюмининг тугмасини ўтказиб, билетларини чўнтагига соларкан.

— Бермайсизми, меникини?

— Нега? Сизга олмадим...

— Ахир пул бердим-ку сизга!

— Кечирасиз, менга пул берганингиз йўқ, — деди у хотиржам. — Бошқа киши билан адаштираётган бўлманг, биродар?

Кап-катта одамнинг арзимаган пул учун пасткашлик қилганини кўриб, жаҳлим чиқиб кетди:

— Ҳе садқаи одам кетинг-е! Икки сўм учун ўзингизни оссангиз яхши бўларди бундан кўра.

Бир пастда одамлар тўпланишди. Можародан хабар топганлар, менга ачиниб қарар, ҳалиги кишини «ўша жой»га обориб опкелишарди.

— Дурустгина одамга ўхшайди-я?

— Одамни сиртидан билиб бўлмайди-да!

— Ўлсин, ароқхўр бўлса керак? Бўлмасам...

Тўданинг ўртасида машмаша қаҳрамони бўлиб сўппайиб тургандим, кимдир елкамдан туртди. Истамайгина ўгирилдим.

— Ука, қаерларда юрибсиз? Ҳалидан бери қидираман-а! Мана билетингиз.

Не кўз билан кўрайки, бу ўша, мен билет олишни илтимос қилган киши эди. Ёнимдагилар бирданига жимиб қолишди. Мен эса шу лаҳзада устимга биров бир челак сув ағдариб юборгандай, музлаб кетдим.

Одам одамга ўхшарканда-а?

Сайфулла ИКРОМОВ.

ТВ

7 ЯНВАРЬ — ЯКШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Ахборот-мусиқий программа.

* * *

10.00 «Муаммо билан юзма-юз». 11.15 «Катта бўлишни хоҳламайман». Бадиий фильм («Мосфильм»). 12.30 Болалар учун театр. «Балли, улоқча». Й. Охунбобоев номли жумҳурият Ёш томошабинлар театрининг спектакли. 13.40 Халқ севган достонлар. «Юсуф ва Аҳмад». Ҳожимурод Турсунмуродов ижро этади. 14.40 Реклама.

* * *

18.00 Кўрсатувлар программаси. 18.05 «Янги йил эртаги». Мультфильм. 18.20 Мактаб ўқувчилари учун. «Санъат ғунчалари». 19.00 Долзарб мавзу. 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.50 «Фильмотекамиз жавониндан». Киноконцерт. 20.30 «Ахборот». 20.50 «Якшанба оқшомида». Мусиқий программа. 21.30 «Севги афсонаси». Бадиий фильм (СССР — Ҳиндистон). 1 ва 2-сериялар. 23.50 Кўрсатувлар программаси.

● МТ I

8.30 «Спорт ҳамма учун». 8.50 Ритмик гимнастика. 9.20 «Спортлото» тиражи. 9.30 «Эрта саҳарлаб». Болалар учун кўрсатув. 10.30 «Совет Иттифоқига хизмат қиламан!». 11.30 Тонгги дам олиш программаси. 12.00 «Дунё бўйлаб». Альманах. 13.00 «Саломатлик». Илмий-оммабоп фильмлар программаси. 13.45 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Батальонлар ўт очишни сўрашяпти». Тўрт серияли телевизон бадиий фильм. 3 ва 4-сериялар. 16.00 «Педагогика ҳамма учун». 17.00 «Қишлоқ янгиликлари». 18.00 Эртаклар ва саргузаштлар оламида. «Маша ва Витянинг Янги йил саргузаштлари». Телевизион бадиий фильм («Ленфильм»). 19.30 РСФСР халқ артисти В. Симон чалади (виолончель). 19.45 Ҳужжатли фильмлар: «Экранда Сибирь», «Тунги Эрмитаж». 20.05 Жумҳуриятда хизмат кўрсатган коллектив — Ленинград филармонияси академик симфоник оркестри чалади. Дирижёр — СССР халқ артисти Ю. Темирканов. 20.20 «Дон Кихот ва Санчонинг тирикчилиги». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 2-фильм. 1-серия. Премьера. 21.30 «7кун». 22.30 «Мавжуд аҳвол». Бадиий фильм (Рига киностудияси).

МТ II

8.30 Зарядкага сафланинг! 8.45 «Илмарс ва Марина». Ҳужжатли фильм премьераси (Рига киностудияси). 9.10 Мультфильмлар: «Кучук боласи ва эски шиппак», «Бўри ва етти эчки боласи» эртагининг янгича талқини». 9.30 «Машаққатли болалик». Бадиий фильм, субтитр билан («Қозоқфильм», «Мосфильм» иштирокида). 11.10 «Иттифоқдош республикалар кинопублицистикаси» туркумидан телевизион ҳужжатли фильмлар. 12.00 Болалар учун фильм. «Бронза қуш». 3-серия. 13.05 Н. В. Гоголь. «Ўлик жонлар». Челябинск вилояти қўғирчоқ театри фильм-спектаклининг премьераси. 14.55 «Эфирда — Совет Россияси» видеоканали. 17.25 «Планета». Халқаро программа. 18.35 Мамлакатнинг мусиқий театрлари. СССР Большой театри саҳнасида Пермь опера театри. 19.45 Стадионда мотокросс. 20.25 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Золушка». Мультфильм. 20.40 Навқирон кино. 21.30 «7 кун» (сурда таржимаси билан). 22.30 «Подмосковье қўшиқлари». Метросозлар Маданият саройи рус қўшиқлари хори куйлайди. 23.00 «Эфирда биринчи марта В. И. Ленин номли Совет болалар фондининг 24 соатли телемарафони». Кўрсатув 8 январь куни соат 23.00 да тугайди.

«Ёш ленинчи»
МАКОНИМИЗ:
700083 ТОШКЕНТ
ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ
ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА — 32-56-58,
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
Газетамиз якшанба ва душанбадан ташқари, ҳар куни чиқади.
Тиражи 509195 нусха
ИНДЕКС: 64607
ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ НАШРИЁТИНИНГ МЕҲНАТ ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ОРДЕНЛИ БОСМАХОНАСИ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Р — 03016.
Д. — 2805.

Муҳаррир ўринбосари Қулман ОЧИЛ.